

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie (navazující magisterské studium)

Studijní obor: Regionální a politická geografie

Bc. Miroslav Hejzdral

**SROVNÁNÍ SOCIOEKONOMICKÉHO A POLITICKÉHO VÝVOJE
KAZACHSTÁNU A KYRGYZSTÁNU PO ROZPADU SOVĚTSKÉHO
SVAZU**

**COMPARISON OF THE SOCIOECONOMIC AND POLITICAL
DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN AND KYRGYZSTAN AFTER
THE DISINTEGRATION OF THE SOVIET UNION**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Libor Jelen, Ph.D.

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval/a samostatně a že jsem uvedl/a všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 24. 4. 2017

Podpis

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu diplomové práce RNDr. Liboru Jelenovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce. Také bych chtěl poděkovat své rodině za psychickou podporu a závěrečné připomínky k práci. Poděkování patří také kamarádům a známým z Kyrgyzstánu a Kazachstánu, kteří mi byli nápomocní v hledání nejrůznějších zdrojů potřebných k vypracování této práce.

ABSTRAKT

Rozpad Sovětského svazu s sebou nesl dramatické změny v celém postsovětském prostoru. Vznik a vývoj nových samostatných států s sebou nesl často mnoho problémů, které byly spojeny s etnickými či celkově socioekonomickými a politickými problémy. V této práci je nastíněn postsovětský vývoj a jeho porovnání v Kazachstánu a Kyrgyzstánu ze sociálního, ekonomického a politického pohledu. Cílem práce je identifikace hlavních faktorů, které tento vývoj ovlivnily, a jak přispěly k současné situaci v obou zemích. V závěru jsou tyto faktory rozebrány a je zde i diskutováno pravděpodobné směřování budoucího vývoje.

Klíčová slova: Střední Asie, Kyrgyzstán, Kazachstán, postsovětský, vývoj, komparace

ABSTRACT

The disintegration of the Soviet Union caused the dramatic changes in the entire post-Soviet area. The formation and development of the new independent states have often led to many problems that have been linked with ethnic or socio-economic, and political problems in general. In this paper the post-Soviet development and its comparison in Kazakhstan and Kyrgyzstan is outlined from a social, economic, and political point of view. The aim of this thesis is to identify the main factors that influenced this development and how these factors contributed into the current situation in both countries. At the end, these factors are discussed and there is a discussion about the probable direction of the future development.

Key words: Central Asia, Kyrgyzstan, Kazakhstan, post-Soviet, development, comparison

OBSAH

1. Úvod	12
2. Výzkumné otázky, metodika a struktura práce	16
3. Rozbor zdrojů a textů	19
4. Vymezení zájmového území a základní informace o studovaných státech	21
4.1. Základní charakteristika Kazachstánu	23
4.2. Základní charakteristika Kyrgyzstánu	25
5. Historický kontext v oblasti	27
5.1. Období před ruskou kolonizací.....	27
5.2. Období ruské expanze a SSSR	27
5.3. Postsovětský vývoj	28
6. Analýza socioekonomického a politického vývoje.....	31
6.1. Sociální a demografické faktory.....	31
6.1.1. Střední délka života.....	32
6.1.2. Index lidského rozvoje	34
6.1.3. Vývoj národnostní struktury.....	37
6.2. Ekonomické faktory	40
6.2.1. Hrubý domácí produkt	42
6.2.2. Pracovní migrace.....	47
6.2.3. Přímé zahraniční investice	50
6.3. Politické faktory	52
6.3.1. Úroveň demokracie	53
6.3.2. Svoboda ve Střední Asii.....	55
7. Závěr.....	59
8. Zdroje	62

8.1.	Publikace a články	62
8.2.	Elektronické zdroje.....	65
8.3.	Zdroje dat.....	66
8.4.	Použitý software	66
9.	Seznam mapových příloh	67

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Náměstí Ala Too v Biškeku a sovětská architektura v Kyrgyzstánu.....	10
Obr. 2: Almaty a moderní architektura zachycující ekonomické možnosti Kazachstánu	11
Obr. 3: Vymezení regionu Střední Asie	21
Obr. 4 Administrativní členění Kazachstánu a Kyrgyzstánu podle oblastí.....	22
Obr. 5: Relativní zastoupení Rusů v různých oblastech v Kazachstánu v roce 2016	38
Obr. 6: Relativní zastoupení Rusů v různých oblastech v Kyrgyzstánu v roce 2009	39
Obr. 7: Sídlo prezidenta Almazbeka Atambajeva v Biškeku, Kyrgyzstán	53

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj počtu obyvatel podle etnické příslušnosti v Kyrgyzstánu 1979 – 2014.....	28
Tabulka 2: Vývoj počtu obyvatel podle etnické příslušnosti v Kazachstánu 1979 – 2014.....	29
Tabulka 3: Vývoj HDI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu mezi lety 1985 – 2014	34
Tabulka 4: Relativní podíl Rusů v Kazachstánu a Kyrgyzstánu 1979 – 2014.....	37
Tabulka 5: HDP na obyvatele v Kyrgyzstánu a Kazachstánu mezi lety 1990 – 2015.....	42
Tabulka 6: HDP Kyrgyzstánu a Kazachstánu mezi lety 1990 – 2015	43
Tabulka 7: Index demokracie v Kazachstánu a Kyrgyzstánu 2006 – 2016	54
Tabulka 8: Index svobody podle Humanfreedom 2008 – 2014.....	57
Tabulka 9: Index svobody podle Freedomhouse 2008 – 2014.....	57

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Střední délka života v Kyrgyzstánu a Kazachstánu v letech 1960 – 2014	32
Graf 2: Vývoj HDI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu v letech 1985 – 2014	35
Graf 3: HDP na obyvatele v Kazachstánu a Kyrgyzstánu v letech 1990 – 2015	43
Graf 4: Závislost vývoje HDP Kazachstánu na vývoji ceny ropy mezi lety 1990 – 2016.....	44
Graf 5: Závislost vývoje HDP v Kyrgyzstánu na vývoji ceny zlata mezi lety 1990 – 2015....	45
Graf 6: Podíl remitencí na celkovém HDP Kyrgyzstánu a Kazachstánu 1995 – 2015	48
Graf 7: Podíl remitencí na celkovém HDP v závislosti na ceně ropy 1995 – 2016	49
Graf 8: Podíl PZI na celkovém HDP 1992 – 2015	50
Graf 9: PZI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu 1992 – 2015	51
Graf 10: Index svobody podle Freedomhouse 1991 – 2015	56

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AIESEC = Association internationale des étudiants en sciences économiques et commerciales
(International Association of Students in Economic and Commercial Sciences)

GIS = Geografický informační systém/ Geographic information system

HDI = Index lidského rozvoje/ Human Development Index

HDP = Hrubý domácí produkt

PZI = Přímé zahraniční investice

SNS = Sdružení nezávislých států

SSSR = Svaz sovětských socialistických republik

Obr. 1: Náměstí Ala Too v Biškeku a sovětská architektura v Kyrgyzstánu

(Zdroj: Miroslav Hejzdrál, 2014)

Obr. 2: Almaty a moderní architektura zachycující ekonomické možnosti Kazachstánu

(Zdroj: Danyar Tanatov, 2016)

1. Úvod

Kazachstán a Kyrgyzstán jsou dvě republiky ležící v postsovětské Střední Asii. Tento region, kterým se tato práce na následujících stránkách zabývá, byl a vždy bude zajímavý z hlediska své důležité strategické polohy, ale třeba i svým bohatstvím na nejrůznější přírodní zdroje. Již ve spojitosti s Hedvábnou stezkou byla tato oblast považována za klíčovou a sloužila jako pojítko mezi východem a západem. Díky obchodu, který na této stezce probíhal, vznikla na mnoha místech důležitá obchodní a kulturní centra, která profitovala ze své výhodné polohy.

Tuto důležitost, pokračující i do současnosti, je možné doložit na celé řadě nejrůznějších teorií. Například na světoznámé teorii Heartlandu v pojednání od britského geografa Halforda Mackindera. Ve zkrácené podobě – jde o cílové oblasti, které jsou podstatné z hlediska svého geopolitického významu, protože kdo ovládá tento prostor, má klíč k zaručené vládě nad celým světem (Mackinder 1904). Dalším příkladem toho, jak je tento region důležitý je teorie tzv. velké šachovnice od Zbigniewa Brzezinského, který navazuje na Mackinderovu práci a sám se věnuje mocenské hře v Eurasii a poté i ve Střední Asii. Podle něj je Střední Asie etnicky roztržštěným regionem náchylným k destabilizaci, nepokojům a konfliktům (Brzezinski 2007). Tento stav pak využívají další státy jako Turecko, Írán, Čína, Rusko a USA. Tyto země se snaží oblast využít ke svým mocenským ambicím.

Státy jako Turecko a Írán poukazují na historický nebo kulturní odkaz k tomuto regionu. Turecko hlavně na jazykovou a kulturní spjatost s turkickými národy, které zde žijí a podporují zde například i výstavbu nových mešit. Írán se odkazuje především na historické spojení s touto oblastí, která původně patřila do sféry jeho vlivu. Rusko je s ní spjata převážně jazykově a také je odpovědné za podobu současných hranic a často i za infrastrukturu, kterou zde v minulosti vybudovalo. V současnosti zde uplatňuje především svou politickou moc. Co se týká USA, angažují se zde primárně vojensky, což je spojeno také s jejich bojem proti terorismu v Afghánistánu a celkovou podporou demokracie v regionu. Jako poslední můžeme zmínit také ambice Číny, která zde vidí podstatný potenciál v surovinách, které se zde těží, ale také se pochopitelně snaží o kontrolu toho, co se děje v blízkosti jejích hranic. (Brzezinski 2007).

Region je celkově důležitý i z hlediska nerostných surovin, kterých zde můžeme nalézt široké spektrum. Těží se zde ropa a zemní plyn, měď, uran, zlato a mnoho dalších důležitých

surovin. Těžba a zpracování těchto surovin tvoří velkou část ekonomik zdejších států (Curtis 1997).

Kyrgyzstán a Kazachstán jsou velice podobné země, spojené hlavně kulturním a historickým vývojem. Území obou států nebo jejich částí postupně patřila v průběhu času k různým státním celkům a přebírala od nich kulturní vlivy. Za zmínku stojí například Mongolská říše a Kokandský chanát či vlivy z íránského a čínského kulturního okruhu (Courtis 1997). Pro práci je ale především důležitá společná etapa historie, kdy Střední Asie patřila pod nadvládu Rusů.

V obou státech je proto úředním jazykem ruština, která se tu prosazovala již od počátků kolonizace tohoto území, a místní turkický jazyk, tedy kyrgyzština, respektive kazaština. Území obou států byla součástí Ruského impéria a částí tohoto velkého celku se stala v přibližně stejném období, tedy v druhé polovině 19. století. Následně začala rusifikace a také proces stěhování Rusů do těchto oblastí za vidinou lepšího života a zisku.

To pokračovalo i v SSSR. Díky těmto skutečnostem žije i v současných samostatných státech nemalá ruská menšina, která je ale podstatně větší v Kazachstánu, který bezprostředně sousedí se současným Ruskem (Kokaisl, Pargač 2006).

Spojnicí těchto států není ale jen jazyk, kultura a společná historie. Je to také sunnitský Islám, který v obou zemích tvoří většinu. Islám se do této oblasti rozšířil díky vlivu muslimských zemí jako je současné Turecko nebo Írán. Zbytek populace tvoří převážně lidé vyznávající pravoslaví (Kokaisl, Pargač 2006).

Po rozpadu Sovětského svazu se podle nejrůznějších dat, které jsou v této práci představeny, nacházely oba státy na zdánlivě stejné úrovni v mnoha socioekonomických podmínkách. Se skoro stejným jazykem a kulturou a podobným politickým systémem. V obou státech nastala ekonomická krize, spojená i s odlivem velké části ruské populace a každý stát se musel s těmito podmínkami vypořádat sám za sebe.

Po více jak dvaceti letech samostatnosti je mezi těmito státy předpokládán velký rozdíl v nejrůznějších ekonomických faktorech, ale i dalších součástích socioekonomické sféry. To by mohla dokládat například i mohutná přestavba měst Astana a Almaty na moderní sídla a centra v Kazachstánu. Tyto doklady ekonomických rozdílů jsou také jasně viditelné na datech týkajících se HDP či HDP na obyvatele. V hrubém domácím produktu na obyvatele má Kazachstán více jak sedmkrát vyšší hodnotu než Kyrgyzstán (IMF 2015). To se tedy může

odrážet na vývoji společnosti v obou státech. Rozdíly ve vývoji společnosti toho či onoho státu jsou nejspíše způsobeny rozdílnou ekonomickou silou, geografickou polohou a využitím surovin.

S využitím surovin v Kazachstánu a Kyrgyzstánu se pojí i otázka, zda neexistuje negativní vztah mezi demokracií a bohatostí přírodních zdrojů. Tato teorie vychází například ze studie od Stephena Habera a Victora Menaldo. Ti přichází s otázkou, zda bohaté přírodní zdroje podporují autoritářské režimy, a zda nejsou suroviny spíše prokletím pro takto bohaté státy (Haber, Menaldo 2011). Podobná teorie je spojena s rolí přírodních zdrojů na ekonomickém vývoji států (Ross 1999). V tomto případě je ale otázkou zda si státy s většími přírodními zdroji vedou ekonomicky hůře, nežli státy, které tyto zdroje nemají. Takzvané „prokleté suroviny“ mohou být proto důvodem, proč se u podobných států vládnou diktátoři nebo proč tyto státy padají do ekonomických krizí. Podobné vlastnosti mají i Kazachstán a Kyrgyzstán a proto jsou zde tyto teorie představeny.

Po rozpadu Sovětského svazu se odlišně nevyvíjela pouze ekonomika těchto dvou zemí, ale také politická situace. Na první pohled stabilnější se jeví být situace v Kazachstánu, kde je od vyhlášení nezávislosti jediným prezidentem Nursultán Nazarbaiev. Ten zde má velmi silnou pozici. Z toho také vyplývá, že je v Kazachstánu často viditelný nepotismus a klientelismus (Heinrich 2010). Naopak v Kyrgyzstánu dochází častěji k výměně státní moci a místní občané se nezděrahnají kvůli nespokojenosti vyjít i do ulic hlavního města nebo do ulic dalších měst a změnu vlády a prezidenta si vynutit takovýmto způsobem. Problémem je, že se takovéto nepokoje často spojují i s etnickou nesnášenlivostí zaměřenou proti menšinám žijícím v Kyrgyzstánu. Takovouto skupinou jsou například Uzbeci žijící v okolí města Oš na jihu země (BBC 2010, Cook 2010).

Tato práce má právě najít odpověď na otázku, proč a za jakých podmínek se obě země po rozpadu SSSR vyvíjely odlišným způsobem, a které hlavní faktory k tomu dopomohly. Důvody výběru tématu práce, regionu a konkrétně Kazachstánu a Kyrgyzstánu jsou v zásadě dva. Jedním z nich je opomíjení těchto dvou zemí a celkově regionu Střední Asie v českých médiích a v akademických kruzích. Ty se totiž netěší takovému zájmu, jaký by si zasloužily. Hlavní motivací byla ale při výběru tohoto geograficky vzdáleného tématu osobní zkušenost autora se zajímavou a odlišnou kulturou v této oblasti. Touto zkušeností byla dobrovolnická stáž v Kyrgyzstánu díky studentské organizaci AIESEC. Tato dobrovolnická organizace se snaží o rozvoj lidského potenciálu a osvětu v nejrůznějších společenských tématech.

Zkušenosti a informace, získané díky této stáži, měly velký podíl na tom, jaké téma práce bylo zvoleno a že tato práce vznikla. Stáž trvala celkem sedm týdnů a za tu dobu bylo možné poznat kulturu této země z jiné perspektivy, než je studium nejrůznějších materiálů a dat. Díky tomu bylo možné udělat si základní obraz o tom, jak lidé v tomto regionu žijí a jak celé zvolené téma uchopit. Týdenní pobyt v hostitelské rodině také umožnil nahlédnout, jak pravá kyrgyzská rodina funguje. Tyto důležité a zajímavé zkušenosti dopomohly k pochopení řady problémů, kterým tato země čelí, mentalitu zdejších lidí a také krásy tamního životního prostředí. Osobní zkušenost autora s Kazachstánem bohužel chybí, ale to je vykompenzováno širokým zdrojem dat a odborných publikací, díky kterým je možno vykreslit situaci i bez osobní zkušenosti.

2. Výzkumné otázky, metodika a struktura práce

Základním cílem práce je srovnání socioekonomického a politického vývoje v Kyrgyzstánu a Kazachstánu. Tím je myšlena i identifikace základních faktorů, které měly na tento vývoj v Kazachstánu a v Kyrgyzstánu po rozpadu Sovětského svazu vliv a potvrzení těchto základních ukazatelů na základě analýzy dostupných dat. Cílem je také výzkum vlivu geografické blízkosti Ruska a přítomnosti ruské menšiny v daných lokalitách na postsovětský vývoj v oblasti. Předpokladem je zvýšený socioekonomický statut v místě, kde se nachází početnější ruská menšina (Ergeshbayev 2006, Kaiser 1994). Podobně se práce zabývá i zjištěním vlivu přítomnosti nerostných surovin na tento vývoj. Těmito surovinami je myšlena hlavně ropa a zemní plyn v Kazachstánu nebo zlato v Kyrgyzstánu. Unikátní je v této práci syntéza politického a socioekonomického vývoje obou států, která není v literatuře týkající se tohoto tématu příliš běžná.

Hlavními výzkumnými otázkami tedy jsou:

- 1) Jak se liší socioekonomický a politický vývoj v postsovětském Kyrgyzstánu a Kazachstánu a jaké hlavní faktory ovlivnily vývoj těchto států?
- 2) Jaký vliv ve vývoji daných zemí představuje geografická blízkost Ruské federace a přítomnost ruské menšiny?
- 3) Jakou roli ve vývoji daných zemí mají příjmy z těžby nerostných surovin?

Metodika práce je založena hlavně na analýze odborných textů a na komparativní analýze dostupných socioekonomických a politických ukazatelů. Tato data sestávají ze základních statistických dat dostupných ze statistických úřadů Kazachstánu a Kyrgyzstánu, z censů v letech 1999 a 2009 v těchto zemích a z posledního censu v SSSR z roku 1989. Dále pak z mezinárodních statistických dat a indexů používaných k mezistátnímu srovnávání, jako jsou indexy získávané z databází institucí Freedomhouse, CATO institut, The Economist Intelligence Unit a dalších.

Jedním z prvních metodologických postupů je výběr a kritické posouzení základní literatury, autorů a zdrojů dat, který pomohl utvořit hrubý obraz tématu. Zmíněny jsou důležité primární a sekundární zdroje, ze kterých bylo později čerpáno k vytvoření této práce. Jak již bylo zmíněno, tak kombinací textů od místních autorů a od autorů pocházejícím ze západu je dosaženo větší výpovědní hodnoty a lepšího kritického zhodnocení.

Další metodou byla prostá komparace dat, která pomohla doložit prvotní stanovené hypotézy a následně byla důležitá pro vizualizaci zjištěných výsledků. Nejedná se o statistickou analýzu dat, protože data a časové řady nejsou pro tuto metodu dostatečně kompletní. Tato data pochází z různých zdrojů, aby bylo dosaženo dostatečné vypovídající úrovně a také pokrytí požadovaného období, ve kterém je tato práce zasazena. Data byla postupně shromažďována a upravována tak, aby se z nich daly vytvořit výstupy, které ilustrují vývoj v daných státech, či dokazují hypotézy autora. Problémem by mohla být rozdílná metodika sběru dat v SSSR a v nástupnických státech či neúplnost některých databází. Tento problém byl částečně odstraněn tím, že se data shromažďovala z více zdrojů najednou a správnost dat tak byla zkontrolována. Data pocházející ještě ze sovětského censu jsou jedinými dostupnými daty z dob před rozpadem Sovětského svazu. Jsou tedy nepostradatelnými informacemi popisujícími tehdejší vývoj v oblasti, ačkoliv o jejich spolehlivosti jsou vedeny odborné diskuze. Důležitějšími pro tuto práci jsou spíše data, která dokládají situaci po vyhlášení nezávislosti Kazachstánu a Kyrgyzstánu.

Vizualizace výsledků proběhla v podobě mapových výstupů vytvořených v programu ArcGIS. Tyto mapové výstupy byly vytvořeny na základě vrstev získaných z webových stránek DIVA-GIS, které v sobě nesou informace o hranicích Kazachstánu a Kyrgyzstánu a o hranicích místních oblastí. Bohužel zde neexistuje bezplatná komplexní datová sada, jako v případě dat ArcČR 500 od Arcdata Praha obsahující mnoho zajímavých vrstev a dat využitelných v programu ArcGIS. Tato data jsou navíc volně dostupná a jsou zároveň vysoce a dostatečně kvalitní pro zpracování odborných prací.

Dále pak byly pro ilustraci využívány i četné grafy a tabulky, díky kterým je možné lépe pochopit a lépe si představit studované problémy, či jevy. Veškeré mapové výstupy a další grafické části této práce mají stejný grafický design a dodržují se shodné postupy při jejich tvorbě. Tím mělo být dosaženo odpovídající kvality a reprezentativnosti výsledných grafických výstupů. Výsledkem je tedy doprovodná grafika, která je jednotná v systému a způsobu vizualizace a je tudíž srozumitelnější pro kohokoli, kdo tuto práci bude v budoucnu používat.

Pro data k doložení indexů svobody a indexů lidské svobody bylo nutné navštívit databáze institucí Freedomhouse a CATO institutu. Tyto dvě organizace sestavují indexy svobody, díky čemuž je poté možné porovnat dva odlišné přístupy k tématu lidské svobody. Důležitým zdrojem indexů, které souvisejí se stupněm demokracie, jsou stránky The Economist

Intelligence Unit, kde je možné najít žebříčky států seřazených podle indexu demokracie od roku 2006 do roku 2016. Ve většině případů byly zmíněné zdroje využívány k podpoření výsledků vzešlých z analýz dat, a tím bylo dosaženo větší výpovědní hodnoty vzešlých závěrů.

Nedílnou součástí jsou také neřízené rozhovory s místními obyvateli, kteří vědí o stávající situaci v zemi mnohem více a mohou čerpat z osobních zkušeností.

Práce bude členěna následovně. V následující kapitole je diskutována odborná literatura a další zdroje použité v analýze. Dále je vymezen region Střední Asie a následně stanoveno zájmové území Kyrgyzstánu a Kazachstánu a je provedena základní geografická a historická charakteristika celého regionu a zkoumaných států. Obsahem další části práce je historický kontext v oblasti Střední Asie a také podrobnější postsovětský vývoj v Kazachstánu a v Kyrgyzstánu. Tato část práce se zabývá hlavními milníky v historii těchto států a jejich vlivem na postsovětské období jejich vývoje. Tyto události jsou zmíněny z hlediska politické, či socioekonomické sféry. Nakonec je shrnuta jejich současná situace a důležitá fakta spojená s těmito státy.

Zásadní význam pro splnění cílů této práce má kapitola zabývající se identifikací hlavních faktorů divergence v postsovětském vývoji v Kyrgyzstánu a v Kazachstánu. Tyto faktory divergence se následně dělí do tří kategorií, které zahrnují nejrozličnější doklady společného, či rozdílného postsovětského vývoje z politického, ekonomického a sociálního pohledu.

Nedílnou součástí práce je i diskuze nad použitými metodami a daty, diskuze nad naplněním smyslu práce či potvrzením počátečních hypotéz. Tato pasáž shrnuje hodnocení práce jako celku a tvoří důležitou část pro vytvoření samotného závěru.

Všechny předešlé kapitoly přispěly k vypracování závěru práce, který je shrnutím stěžejních výsledků praktické části práce v daném tématu a také polemizováním o úspěšnosti zvládnutí diplomového projektu a jeho stanovených cílů. Součástí je také nástin možného budoucího vývoje v politické situaci obou zemí, v uplatnění nastupující generace nastupující do produktivního věku, nebo budoucí vývoj ve využití a zpracování místních surovin.

3. Rozbor zdrojů a textů

Pro vytvoření této práce bylo nejprve nutné načerpat základní důležité teoretické znalosti ohledně zvoleného regionu a příslušného kulturního okruhu. Tyto informace se dají primárně čerpat například z publikace s názvem *Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR* (Horák 2008), kde je možné porovnat vývoj v Rusku a ve státech Střední Asie a dozvědět se o důležitých problémech, které s sebou toto zajímavé období neslo. Slavomír Horák je jedním z nejvýznamnějších českých autorů, kteří se zabývají oblastí Střední Asie a aspekty tamního života, tolik odlišného od života ve střední Evropě.

Publikace, které sepsal Richard Pipes (1997, 1998), se zabývají dějinami Ruska a Sovětského svazu, případně jejich samotným vznikem. Díky tomuto zdroji bylo možné získat základní přehled o událostech, které předcházely časovému vymezení práce. Bylo tedy možné stanovit si základní hypotézy, které se týkaly vývoje postsovětských republik v oblasti Střední Asie. S tím souvisí i politický vývoj v oblasti, který je silně ovlivněn odkazem Sovětského svazu, ale i přesto je zde možné nalézt demokratizační tendence v Kyrgyzstánu, jak píše John Anderson (2013). To kontrastuje s tím, co souvisí s teorií „prokletých surovin“, která se zabývá myšlenkou, že by bohaté přírodní zdroje mohly živit autoritářské režimy a zadržovat demokratické tendence takto bohatých států (Ross 1999; Haber, Menaldo 2011).

Dalšími českými autory, kteří se zabývají oblastí Kazachstánu a Kyrgyzstánu jsou Petr Kokaisl a Jan Pargač (2006), kteří popisují vývoj obyvatelstva těchto dvou států skrz období Sovětského svazu a následně také objasňují události v období po jeho následném rozpadu. Zde je možné udělat si jasno v procesu, který vedl k nezávislosti všech států Střední Asie v roce 1991. Transformací států a obyvatelstva v oblasti Střední Asie se zabývá i Pauline Jones Luong (2004), který se zaměřuje na události během sovětské nadvlády, které vedly až k nezávislosti států v této oblasti. Tématem vývoje států a ovlivnitelností Střední Asie různými mocnostmi po rozpadu Sovětského svazu se zabývá i Kavalski (2016).

Následně bylo nutné prostudovat literaturu odkazující na socioekonomickou sféru postsovětského vývoje, k čemuž předně dopomohlo čerpání informací od autora Courtise (Courtis 1997). Ten se zabýval událostmi, které se týkají raného vývoje středoasijských států, ale i komplexním popisem novodobé historie a popisem situace v socioekonomické a politické sféře ve státech Střední Asie.

Dalším důležitým autorem pro tuto práci byl Pomfret (2006), který se zabýval vývojem ekonomik států z tohoto regionu po vyhlášení nezávislosti na začátku devadesátých let, což bylo důležité z hlediska pochopení raných událostí v ekonomice ve středoasijských státech.

Dokreslení sociální situace v postsovětském a sovětském prostoru přináší Robert J. Kaiser (1994), který se zabývá nacionalismem a emancipací národnostních menšin napříč Sovětským svazem a následně v Rusku a v raném postsovětském prostoru. Na toto téma navazují autoři jako Barbara Junisbai (2010) nebo Regina Faranda a David Nolle (2011), kteří se zabývají klanovou strukturou v Kyrgyzstánu a Kazachstánu a etnickými vztahy mezi místními titulárními národy a Rusy. S tím souvisí i studie o Nursultanovi Nazarbajevovi, jako o charismatickém vůdci Kazachstánu, která poskytuje zajímavý vhled na to, jak se tento autokratický prezident dostal k moci (Isaaks 2010).

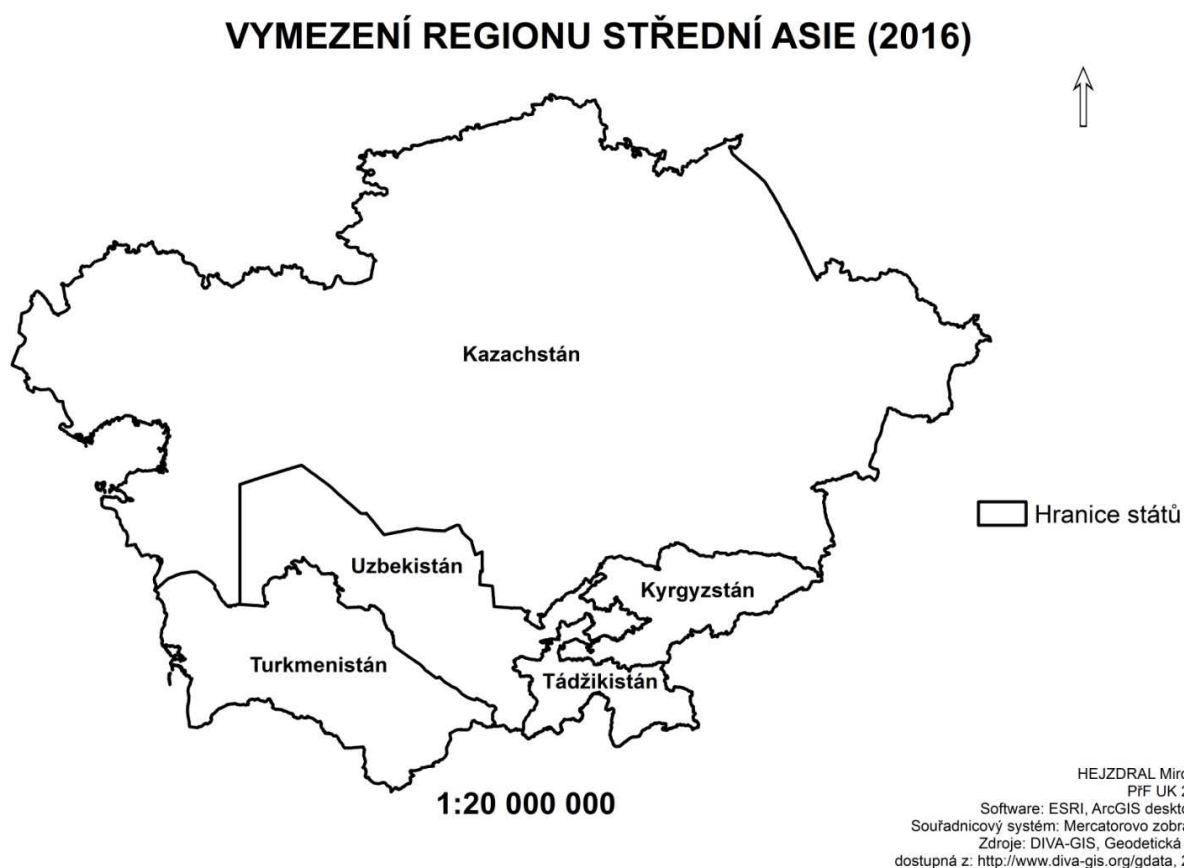
Celkově byla literatura čerpána od autorů pocházejících z prostředí Střední Asie, ale i od zahraničních a českých autorů, čímž bylo dosaženo pravdivějších závěrů. Je zde totiž podezření, že autoři píšící o tomto regionu podléhají ovlivňování a cenzuře a tudíž nemusí být veškeré informace pravdivé. Naopak západní autoři jsou pravděpodobně ovlivněni „západním“ smýšlením, a jejich závěry jsou tudíž také částečně zkreslené. Kombinací těchto textů je pak dosaženo větší výpovědní hodnoty práce, protože se informace mohou lépe kriticky zhodnotit.

Nepostradatelnými zdroji jsou také data, na základě kterých bylo možné rozebrat nejrůznější hypotézy a cíle, které byly stanoveny na začátku této práce, a které díky tomu mohly být potvrzeny nebo vyvráceny. Hlavními zdroji dat byly statistické úřady Kyrgyzstánu a Kazachstánu, ale využito bylo i mnoho dalších. Jedním takovým zdrojem využitým při získávání potřebných dat byl také statistický úřad SNG (Sdružení nezávislých států). Tam je možné najít data z nástupnických států po rozpadu Sovětského svazu. Nedílnou součástí práce jsou také nejrůznější indexy a ukazatele, které byly získány například z databáze The World Bank, z webových stránek Freedomhouse nebo CATO institutu a ze stránek The Economist Intelligence Unit. Mapové podklady bylo možné vytvořit z dat získaných ze stránek Diva GIS, kde je možné dohledat vrstvy, které v sobě nesou hranice států a jejich oblastí.

4. Vymezení zájmového území a základní informace o studovaných státech

Region Střední Asie je definován nejrůznějšími způsoby. Nejčastěji je možné se setkat s vymezením, kam patří středoasijské republiky, jako jsou Kyrgyzstán, Kazachstán (nebo jen jeho jižní část), Uzbekistán, Tádžikistán a Turkmenistán (Horák 2010, Roy 2000).

Další autoři k tomuto celku také přikládají sousední oblasti, které jsou kulturně spřízněné s těmito regiony, jako jsou Sin-ťiang (Ujgursko), nebo také západní části Tibetu. Dále pak také kulturně spřízněné oblasti v Rusku. UNESCO zahrnuje do tohoto regionu také části Afghánistánu, Íránu, Pákistánu nebo Indie, což souvisí jak s historickým, tak geografickým hlediskem.

Obr. 3: Vymezení regionu Střední Asie

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z DIVA-GIS)

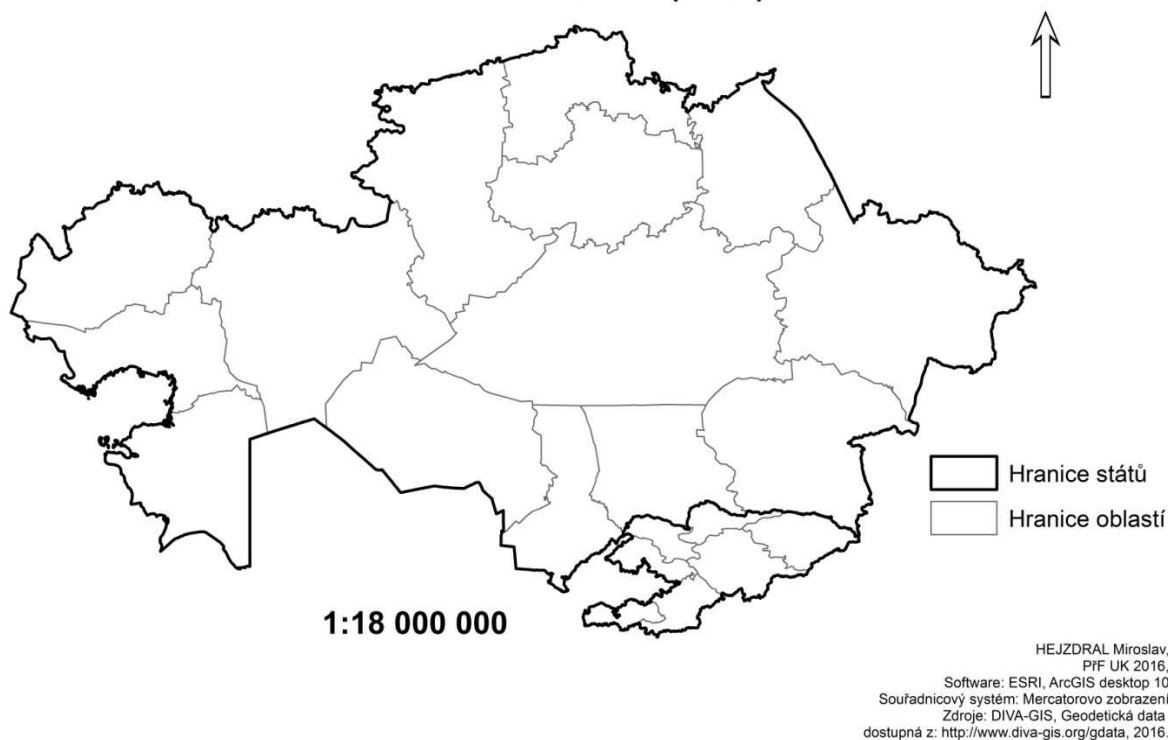
The World Factbook do tohoto regionu zahrnuje například i celou Ruskou federaci, což ale není příliš šťastné. Region tohoto formátu by potom zasahoval až do oblastí dálné Sibiře nebo

do východní Evropy. Tato území už ale se Střední Asií nemají příliš společného. Práce se ale bude řídit rozdělením, které definuje Horák, a které můžeme také najít v oficiální definici Spojených národů (UN 2012). Výsledné vymezení regionu, s kterým je tato práce spjata, je možné najít na zpracované mapě (Obr. 3).

V této práci objeví srovnání dvou států Střední Asie, a to Kyrgyzstánu a Kazachstánu. Zásadním důvodem pro výběr těchto států byla osobní zkušenost s prostředím a s lidmi, kteří z těchto středoasijských oblastí pochází. Pro srovnání vybraných zemí je zde také možnost dohledat kvalitní statistická data z příslušných statistických úřadů. Je navíc zajímavé porovnávat dva státy, které mají hodně podobné kulturní zázemí a podobné podmínky pro vývoj z hlediska nerostných (strategických) surovin a lidského kapitálu (Courtis 1997).

Tyto dva státy jsou ale na druhé straně velice rozdílné v ekonomické síle a ve fungování ekonomiky celkově (Pomfret 2006). Z výše uvedených důvodů, a také díky dostatečné dostupnosti dat bylo rozhodnuto práci vypracovat na úrovni celých státních jednotek. Zájmové území a jeho administrativní členění je vyobrazeno na mapě (Obr. 4).

ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ KAZACHSTÁNU A KYRGYZSTÁNU PODLE OBLASTÍ (2016)

Obr. 4 Administrativní členění Kazachstánu a Kyrgyzstánu podle oblastí

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z DIVA-GIS)

V následujícím textu je základní charakteristika vybraných států, které jsou důležité pro tuto práci a pro pozdější srovnání jejich postsovětského vývoje. Charakteristiky jsou rozděleny na dvě podkapitoly, které se zabývají Kazachstánem, respektive Kyrgyzstánem. Díky těmto základním informacím je možné udělat si představu o tom, jak tyto státy vypadají a jaké hlavní události se odehrály v letech následujících po rozpadu SSSR. Následně je také možné si představit, jaké následky tyto události měly a mají na ekonomickou, sociální či politickou situaci obou států.

4.1. Základní charakteristika Kazachstánu

Kazachstán je zemí ležící mezi Ruskou federací, ČLR, Kyrgyzstánem, Uzbekistánem a Turkmenistánem. Jde o největší stát ve vymezeném území Střední Asie a ze SNS je druhým největším státem následující hned za Ruskem (Kokaisl, Pargač 2006). Populace je rozdělena mezi nejrůznější etnika, kde hlavní podíl tvoří z 65,5 % obyvatelstvo kazašského původu a 21,5 % tvoří Rusové, což z nich činí největší menšinu v zemi. Dále jsou zde etnické skupiny jako Uzbeki, Ukrajinci, Ujgurové, Tataři, Němci, Kyrgyzové a ostatní (Agency of The Republic of Kazakhstan on Statistics 2014). Podobně jako v sousedních státech Střední Asie je i v Kazachstánu hlavním náboženstvím sunnitský islám, který vyznává více než 70% obyvatel země. Pravoslaví zde vyznává přibližně čtvrtina obyvatelstva, která vesměs kopíruje procentuální zastoupení Rusů a Ukrajinců v zemi. Zbytek populace připadá na jiná náboženství nebo ateisty (The World Factbook 2009).

Administrativně je Kazachstán dělen do takzvaných oblastí, které tvoří 14 správních celků a 3 městské distrikty. Tyto distrikty tvoří největší a nejdůležitější města v zemi, a to Astana a Almaty. Třetím distriktem je Bajkonur, což je kosmodrom Ruské federace, který má Rusko pronajato do roku 2050 a funguje zde speciální správa, díky které je tato jednotka de facto vyňata z Kazachstánu a pro tuto práci proto nemá přílišný význam (Courtis 1997). Tento pronajatý prostor navíc přináší Kazachstánu zisky do státní pokladny (Trilling 2014).

V současné době je jedním z aspirantů na vůdčí pozici v regionu v důsledku přítomnosti ropy a zemního plynu a dalších nerostných surovin, které vyváží do Ruska, Evropy či Číny a tvoří velkou část HDP státu (Cooley 2012). Dalším aspektem, proč tento stát může pomýšlet na vyšší postavení v rámci regionu je jeho velikost (přibližně 35x větší než ČR nebo 14x větší než Kyrgyzstán). Výhodou je také jeho větší blízkost k Ruské federaci (Horák 2008), což může vylepšovat jeho pozici v důsledku lepších obchodních vztahů. Dalším faktem

je, že se jedná o jednoho z největších producentů obilí na světě, což mu dává výhodu oproti státům v okolí, které zápasí s nedostatkem prostoru k pěstování plodin nebo nevlastní kvalitní zemědělskou půdu a dostatečné zásoby vody (Kokaisl, Pargač 2008).

Společnými aspekty s Kyrgyzstánem jsou především jazyk a kulturní prostředí, které jsou si velice podobné. Podobností je také velká menšina Rusů, kteří v obou státech tvoří jednu z největších etnických skupin. Podle statistických dat z obou států je v Kazachstánu toto zastoupení 21,5 %, ale v sousedním Kyrgyzstánu již pouze 6,4 %. To je převážně způsobeno postupným odlivem této skupiny obyvatel po vyhlášení samostatnosti. Tento trend snižování relativního podílu Rusů pak pokračuje až do současnosti (viz následující kapitoly).

Co se týče politického vývoje, tak Kazachstán je velice stabilním článkem v rámci Střední Asie. Od vyhlášení nezávislosti je v zemi semi-prezidentská republika, kde v čele stojí prezident Nursultan Nazarbajev, který byl v roce 1989 prvním sekretářem komunistické strany a poté volně přešel do prezidentského úřadu, vyhlásil suverenitu státu a poté v roce 1991 vyhlásil nezávislost na SSSR. Během následujících let si upevňoval pozici a vytvořil autokratický režim, sestávající z doživotního prezidentského mandátu s vyššími pravomocemi, než které byly prezidentovy předány na počátku nezávislého státu (Henrich 2010). Navíc zde funguje nepotismus a klientelismus, který je navázán na klanovou strukturu moci. Tato pyramidová struktura vede od Nazarbajeva a jeho nejbližších a pokračuje v síť dalších známých a příbuzných (Junisbai 2010).

S tím souvisí také ekonomické hledisko klientelismu. Tyto klanové struktury jsou totiž rozděleny na dva typy. Jedním z nich jsou lidé mající přístup k rentám plynoucím z těžby ropy a zemního plynu a druhým článkem jsou pak ti ostatní, kteří jsou navázáni na tyto bohatší skupiny (Faranda, Nolle 2011; Junisbai 2010). Jak je patrné z kapitoly o ekonomických faktorech divergence, tak Kazachstán je relativně bohatou zemí, a díky této skutečnosti je na tom z hlediska ekonomických, ale i sociálních ukazatelů lépe než sousední Kyrgyzstán (viz následující kapitoly).

4.2. Základní charakteristika Kyrgyzstánu

Kyrgyzstán se rozkládá v hornatých oblastech Ťan-Šanu a Pamíru, které velice ovlivňují dostupnost jednotlivých oblastí a odlehlých míst v Kyrgyzstánu. Až 40% území se nachází v nadmořské výšce vyšší než 3000 metrů. Díky tomu zde můžeme nalézt mnoho oblastí, které jsou prakticky nedostupné moderními dopravními prostředky nebo jsou obydlené jen v letních částech roku lidmi, kteří stále vyznávají nomádský způsob života. Specifické je také místní klima, které je ovlivňováno rozdíly v nadmořské výšce. V hornatých částech země je mnohem chladnější než například v okolí hlavního města Biškeku či v jižních částech okolo města Oš. V horských údolích je tak možné zažít i sněžení v letních měsících a naproti tomu více než čtyřicet stupňů v polopouštních oblastech sousedících s oblastmi na jihu.

Země je rozdělena do menších správních celků neboli oblastí. Oblastí je celkem osm, a to konkrétně Čuj, Oš, Batken, Naryn, Issyk-Kul, Džalal-Abad, Talas a hlavní město Biškek. Největším regionem je Naryn, který zaujímá převážně hornaté oblasti v okolí Ťan-Šanu a je velice řídko obydlen. Naopak nejmenším regionem je Batken, který je zároveň také nejméně rozvinutým, ale zajímavostí je, že jsou tu územní spory se sousedním Uzbekistánem (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic 2016).

Podle statistik je zde významnou měrou zastoupeno zemědělství a podle databáze CIA tvoří až 18 % HDP, což je nezanedbatelná část a oproti vyspělým státům světa je toto číslo několikanásobně vyšší. Jedná se hlavně o chov koní, skotu a dobytka a produktů s tím souvisejících (The World Factbook 2015), které se částečně stávají i turistickým lákadlem v podobě nomádského života Kyrgyzů.

Dalším charakteristickým znakem Kyrgyzstánu je etnická roztržštěnost, kde sice většinu (více než 70%) tvoří Kyrgyzové, ale jsou zde i významné menšiny Uzbeků a Rusů, které dohromady tvoří 22% (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic 2016).

Tato skutečnost může znamenat problém v případě sousedního Uzbekistánu, který by mohl chtít své příbuzné chránit nebo případně zkusit anektovat území, kde žije převážná většina Uzbeků (Wachtel 2013). Dalším problémem by mohl být vliv Ruska do dění v politické sféře Kyrgyzstánu nebo takzvaná ochrana ruských občanů v zahraničí. Nemalou menšinu tvoří také Ujguři, kteří cítí zášť k ČLR a díky tomu by mohli představovat potenciální bezpečnostní riziko i pro Kyrgyzstán v podobě terorismu (Cook 2010). To se například ukázalo v roce 2016, kdy bylo napadeno čínské velvyslanectví v Biškeku.

Na rozdíl od sousedního Kazachstánu se Kyrgyzstán vyznačuje složitější politickou situací. Od vyhlášení nezávislosti v roce 1991 se v prezidentském úřadě vystřídaly celkem čtyři postavy, z nichž jedna byla dokonce žena, což je překvapující v převážně muslimské zemi.

Po vyhlášení nezávislosti ve státech Střední Asie bylo trendem spíše upevňování moci a vytváření autokratického režimu, než vytváření demokracie (Melvin 2004). Po roce 1991 však v Kyrgyzstánu nastoupil do prezidentského úřadu Askar Akajev prosazující liberálnější přístup v politice. Kyrgyzstán se v té době označoval za „Švýcarsko Střední Asie“ a země byla na dobré cestě k demokratizaci. Toto označení však vzalo za své, když propukly nepokoje v roce 2005 a Akajev byl nahrazen Kurmanbekem Bakijevem (Kokaisl, Pagač 2006).

V období vlády Bakijeva se země v roce 2010 propadla do dalších nepokojů, které vyústily i v etnické násilí na jihu země ve městě Oš (Wachtel 2010, Cook 2010). Tyto nepokoje podtrhují rozdílnost mezi severem a jihem Kyrgyzstánu. Sever je orientovaný spíše na Rusko a Kazachstán, kdežto jih se orientuje spíše na Uzbekistán. Tento fakt má důsledek i v tom, že se tyto oblasti liší v přístupu k náboženství či v orientaci zdejšího hospodářství, ale i v etnické skladbě obyvatelstva (Kokaisl, Saparbekova, Michálek 2008). Jako dočasná a prozatímní prezidentka byla poté stanovena Roza Otunbajevová, která se zasadila o stabilizaci státu a díky tomu v roce 2011 nastoupil do prezidentského úřadu Almazbek Atambajev, který tuto funkci zastává i v současnosti.

V zemi je v současnosti prezidentský systém, který byl v roce 2010 oslaben ve prospěch parlamentu (Behles 2012). Stále zde ale velkou roli hraje klanová struktura, což je dáno systémem společnosti, který stále funguje na této bázi (Kokaisl, Pagač 2006; Junisbai 2011). Díky tomu zde funguje nepotismus a klientelismus vedoucí k velké korupci, a to jak ve státní správě, tak i v obchodu a v každodenním životě.

Z hlediska ekonomiky je na tom Kyrgyzstán podstatně hůře, než jeho severní soused a v následujících kapitolách budou tyto rozdíly řádně představeny. Nejdříve je ale nutné zmínit historický kontext regionu a obou studovaných států, a proto práce pokračuje kapitolou, která se tímto tématem zabývá.

5. Historický kontext v oblasti

5.1.Období před ruskou kolonizací

Území Kazachstánu a Kyrgyzstánu má pestrou historii spojenou s nejrůznějšími kulturními vlivy. Historicky bylo území Střední Asie ovládáno širokou škálou národů a také různými okolními státy. Na toto území uplatňoval svůj vliv nespočet mocností a říší, jako například Alexandr Veliký s makedonskými a řeckými vojáky, Čína za různých dynastií, Mongolští nájezdníci v čele s Čingischánem a mnoho dalších. Všechny tyto vlivy zde zanechaly jak kulturní, tak i genetické stopy. V muzeu ve městě Oš na jihu Kyrgyzstánu to dokládají četné nálezy buddhistických, islámských, zoroastrických, čínských, mongolských a mnoha dalších artefaktů. Celkově byl tento region pod vlivem nejrůznějších kultur a náboženství, které se zde dají doložit i dodnes.

Postupně tu od 16. století v tomto prostoru vznikly tři státy. Jednalo se o Kokandský chanát, Bucharský chanát a Chivský chanát. Tyto feudální státní útvary zde prosperovaly do té doby, než zde začali uplatňovat své mocenské zájmy Rusové (Kokaisl, Pargač 2006). Ti je postupně rozvraceli nebo dobývali a území se tak postupně dostávalo pod jejich správu.

5.2.Období ruské expanze a SSSR

Zmíněné státní útvary postupně zanikly a celá oblast byla do konce 19. století kolonizována Ruským impériem. Rusové zde často upevňovali svojí moc vojenskou silou a obsazením tohoto území. Vinou toho zde zanikly i poslední zbytky správy starých státních útvarů. Následně byly vytvořeny nové celky s hranicemi, které částečně sledují národnostní principy (Zardykhan 2002). Tyto celky tvoří základ pro současné státní hranice ve Střední Asii, což může vyvolávat etnické či územní spory mezi jednotlivými národnostmi (Pipes 1997, Kaiser 1994).

Na nově obsazených územích Rusové postupovali tak, že zde zakládali pevnosti, které měly upevnit jejich moc a rusifikaci v oblasti. Tak například vznikla města jako Biškek (dříve Frunze či Pišpek) nebo Almaty (dříve Alma-Ata) a mnoho dalších. Tato města se poté stávala hlavními kulturními, ekonomickými i správními centry v oblasti (Curtis 1997) a většinou jsou jimi až dodnes.

Během následujícího období Sovětského svazu tento region patřil stále k nejzaostalejším územím v rámci SSSR. Kvůli tomu sem přicházela značná finanční pomoc a odborníci, kteří měli za úkol tento region rozvíjet (Kaiser 1994). Před rozpadem Sovětského svazu nechtěla většina z vládnoucích vrstev sovětských republik Kyrgyzstánu a Kazachstánu samostatnost, protože zde tyto osoby získávaly díky korupci značné zisky. Tyto prostředky pocházely i z dotací mířících z Moskvy a místní věděli, že po rozpadu by tento zdroj příjmů byl odstráněn (Courtis 1997). Následek osamostatnění a tím způsobenou finanční krizi je možné pozorovat i dnes. Příkladem může být zástavba ze sovětského období, která vinou nedostatku financí chátrá.

5.3. Postsovětský vývoj

V období, které nastává po rozpadu SSSR, dochází k vzniku prezidentských republik ve všech středoasijských zemích, a to včetně zde studovaných států Kazachstánu a Kyrgyzstánu (Courtis 1997). Následkem osamostatnění Kazachstánu a Kyrgyzstánu a vyhlášení jejich nezávislosti v roce 1991, dochází k postupné emigraci velké části etnicky ruského obyvatelstva. Tato skutečnost, společně s rozdílným přirozeným přírůstkem obyvatel, vedla k relativnímu propadu podílu Rusů v etnickém složení Kyrgyzstánu z téměř 26 % v roce 1979 na dnešních 14,4 % (data z roku 2014). V sousedním Kazachstánu spadl podíl Rusů na etnické skladbě obyvatelstva z téměř 43 % v roce 1979 na dnešních 22,8 % (data z roku 2014). Tento vývoj v etnické skladbě obyvatel je pozorovatelný v tabulkách 1 a 2.

Tabulka 1: Vývoj počtu obyvatel podle etnické příslušnosti v Kyrgyzstánu mezi lety 1979 – 2014

	census 1979		census 1989		census 1999		census 2009		odhad 2014	
Etnická skupina	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%
Kyrgyzové	1687,4	47,9	2229,7	52,4	3128,1	64,9	3804,8	71	4193,9	72,6
Uzbeci	426,2	12,1	550,1	12,9	660,5	13,8	768,4	14,3	836,1	14,4
Rusové	911,7	25,9	916,6	21,5	603,2	12,5	419,6	7,8	369,9	6,4
Kazaši	27,4	0,8	37,3	0,9	42,7	0,9	33,2	0,6	33,7	0,5
Ukrajinci	109,3	3,1	108,0	2,5	50,4	1	21,9	0,4	14,5	0,2
Němci	101,1	2,9	101,3	2,4	21,5	0,4	9,5	0,2	8,6	0,1

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistického úřadu v Kyrgyzstánu)

Tabulka 2: Vývoj počtu obyvatel podle etnické příslušnosti v Kazachstánu mezi lety 1979 – 2014

	census 1979		census 1989		census 1999		census 2009		odhad 2014	
Etnická skupina	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%	Obyv. v tisících	%
Kazaši	5289,3	36	6534,6	39,7	8011,5	53,5	10096,7	63,1	11244,5	65,5
Rusové	5991,2	40,8	6227,5	37,8	4480,7	29,9	3793,7	23,7	3685	21,5
Uzbeci	263,3	1,8	332	2	370,8	2,5	457	2,9	521	3
Ukrajinci	898	6,1	896,2	5,4	547,1	3,7	333	2,1	301,3	1,8
Němci	900,2	6,1	957,5	5,8	353,5	2,4	178,4	1,1	181,9	1,1
Bělorusové	181,5	1,2	182,6	1,1	111,9	0,7	66,5	0,4	60,3	0,4
Kyrgyzové	9,4	0,1	14,1	0,1	10,9	0,1	23,3	0,2	29,8	0,2

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistického úřadu v Kazachstánu)

K největšímu odlivu Rusů z Kyrgyzstánu dochází mezi lety 1989 a 1999 (Tabulka 2). V této době zemi opustilo více než 300 tisíc etnických Rusů. To byla více než třetina Rusů žijících na území Kyrgyzstánu. Tento trend se sice postupem času zpomalil, ale relativní podíl Rusů se pořád snižuje, a to i díky tomu, že místní etnika mají vyšší přirozený přírůstek a jejich počty se zvyšují (Wachtel 2013).

Ke stejnému procesu v identickém období dochází i v Kazachstánu. Zde dochází k mnohem dynamičtější proměně etnické skladby obyvatelstva, která se týká hlavně Rusů. Více než 1,75 milionu ruského obyvatelstva, což je přibližně 28 % tehdejší ruské menšiny, emigrovalo do Ruské federace (Tabulka 1). Následkem tohoto odlivu převážně kvalitně vzdělaného obyvatelstva, na sebe nenechaly čekat ani problémy v ekonomice obou států (Ergeshbayev 2006). To je doložitelné například na základě statistických dat zahrnujících vývoj HDP, který je k dispozici v dalších částech práce.

Další podobností je odliv Němců, Ukrajinců nebo Bělorusů z obou republik po vyhlášení samostatnosti, a naopak zvyšování počtu Uzbeků a dalších středoasijských menšin na území obou států (Schmidt, Sagynbekova 2008). Zajímavostí je, že mezi oběma sledovanými státy nedochází k výraznému nárůstu migrace Kazachů a Kyrgyzů (Tabulky 1 a 2). Je faktem, že v Kazachstánu pracuje mnoho pracovníků z Kyrgyzstánu, ale tito pracovníci se zde poté neusazují a jejich rodiny stále žijí v Kyrgyzstánu. Tento systém funguje na principu remitencí (viz kapitola Pracovní migrace).

Co se týče politického vývoje po rozpadu SSSR, tak po vyhlášení nezávislosti v Kazachstánu i Kyrgyzstánu vznikají prezidentské republiky. V Kyrgyzstánu nastoupil do prezidentského

úřadu Askar Akajev prosazující liberálnější přístup v politice a celkově odlišnou správu země, než na jakou byli obyvatelé zvyklí po dobu komunismu. Země byla označována jako „Švýcarsko Střední Asie“, a to nejen pro podobnost v hornatosti území, ale také v tom, jak měla společnost v této zemi vypadat. Toto označení ale trvalo jen do doby, než propukly nepokoje v roce 2005 a prezident Akajev byl nahrazen Kurmanbekem Bakijevem (Kokaisl, Pargač 2006). V období vlády Bakijeva se země v roce 2010 propadla do dalších nepokojů, které vyústily i v etnické násilí na jihu země ve městě Oš (Wachtel, Cook 2010). Díky těmto událostem byl současný prezident odvolán a jako dočasná prozatímní prezidentka byla stanovena Roza Otunbajevová. Ta se zasloužila o stabilizaci státu, a díky tomu mohly být uspořádány nové volby (Behles 2012). Po nich v roce 2011 nastoupil do prezidentského úřadu Almazbek Atambajev, který tuto funkci zastává i v současnosti.

Naproti tomu byl politický vývoj v Kazachstánu velice stabilní. Od vyhlášení nezávislosti byla v zemi semi-prezidentská republika, kde v čele stojí prezident Nursultan Nazarbajev. Ten po roce 1989 volně přešel do prezidentského úřadu přímo z řad komunistické strany. Předtím zastával vysokou politickou funkci a byl jedním z hlavních komunistických představitelů země v Sovětském svazu (Isaacs 2010). Jako zástupce Kazachstánu vyhlásil suverenitu státu, a poté v roce 1991 vyhlásil i nezávislost na SSSR (Courtis 1997). Po vyhlášení nezávislosti se v následujících letech soustředil na upevňování své pozice a vytvořil tak postupně dnešní autokratický režim. V současné době má v zemi doživotní prezidentský mandát s vyššími pravomocemi, než které byly prezidentovy předány na počátku nezávislého státu. Navíc je Nazarbajev označován jako „Lídr národa“ (Isaacs 2010). Dalším faktem je, že zde funguje nepotismus a klientelismus, který je navázán na klanovou strukturu moci. U této moci jsou často příbuzní a známí samotného prezidenta či jeho pobočníků (Henrich 2010).

Tato pyramidová struktura vede od Nazarbajeva a jeho nejbližších a pokračuje v síť dalších známých a příbuzných.

V dalších částech práce bude názorně zobrazeno, jak docházelo často k rapidním výkyvům ekonomických či sociálních ukazatelů. Ty byly ovlivňovány jak politickou, tak socioekonomickou situací studovaných zemí. Následně je také vysvětleno, jaké hlavní události či faktory jsou za tento stav zodpovědné, a co to znamená pro současnou situaci a možný budoucí vývoj v regionu.

6. Analýza socioekonomického a politického vývoje

Cílem této části práce je přiblížení postsovětského vývoje v obou sledovaných státech a identifikace hlavních faktorů, které mají na tento odlišný vývoj vliv. Jedná se o analýzu vývoje různých ukazatelů a indexů ze socioekonomické či politické sféry. Ty dokládají rozdílnost studovaných států za pomoci vizualizace v různých grafech a tabulkách.

Jde tedy o hledání událostí, které měly zásadní vliv na vývoj těchto postsovětských států. Tyto analýzy byly rozděleny do tří kategorií v následujících podkapitolách, které zahrnují sociální, ekonomické a politické ukazatele. Na základě studovaných dat, která jsou nejčastěji v rozmezí od devadesátých let po současnost, jsou pak výsledky graficky zpracovány a komentovány, pro lepší porozumění studovaných jevů.

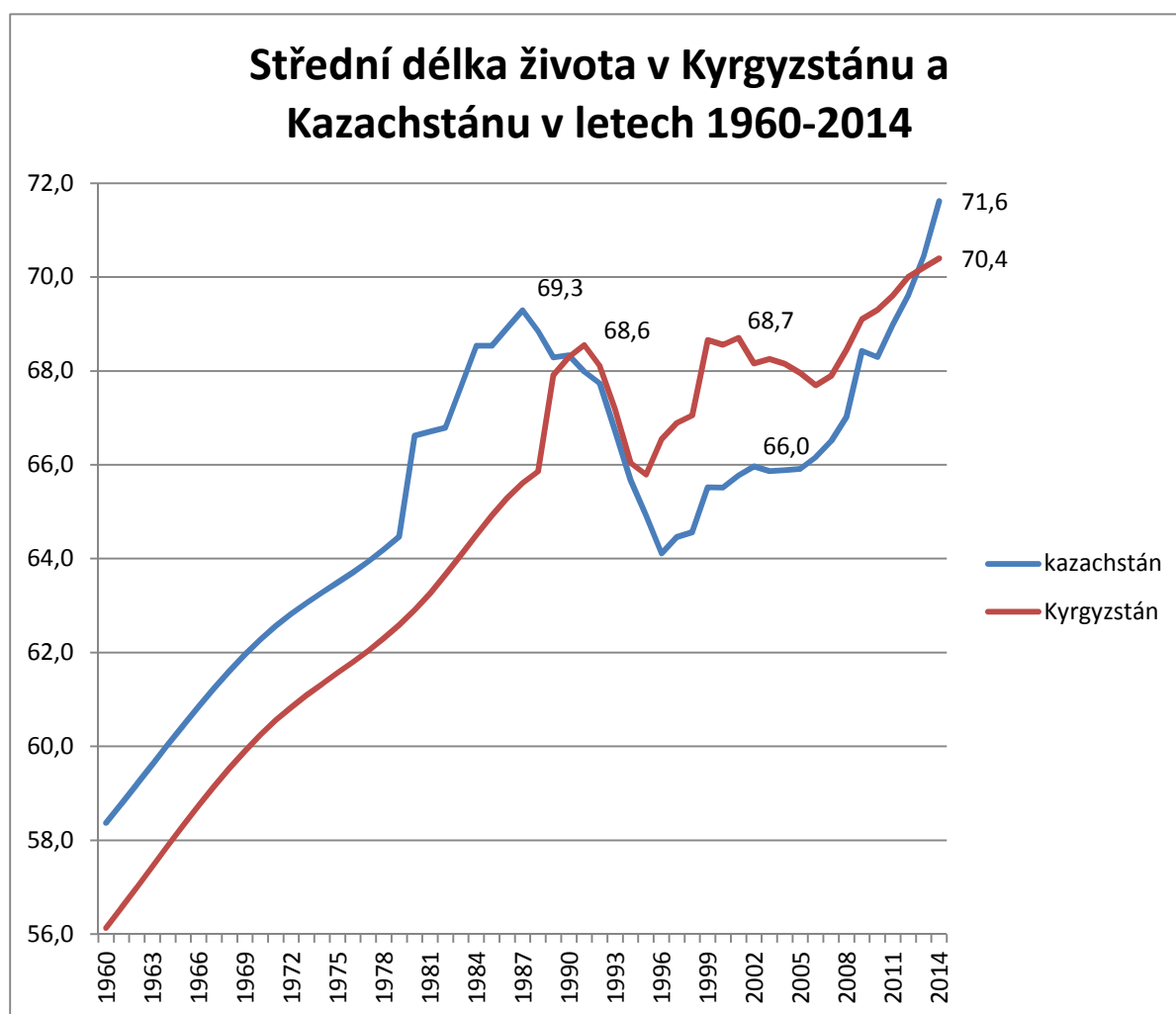
Díky propojenosti výsledků vzešlých z nejrůznějších dat je poté možné identifikovat hlavní faktory odlišnosti vývoje, které často ovlivňují všechny tři kategorie zároveň.

6.1. Sociální a demografické faktory

Sociální faktory se týkají životní úrovně, střední délky života i demografické skladby obyvatelstva. Prvním ze zkoumaných ukazatelů je střední délka života a hlavně grafem znázorněná dynamika jejího vývoje po rozpadu Sovětského svazu (Graf 1). Dalším ukazatelem je pak HDI, ten ukazuje komplexnější pohled na životní úroveň zkoumaných států a jejich postsovětský vývoj. Závěrem je zde zobrazen demografický vývoj oblasti, který má zásadní vliv na vývoj regionu a obou sledovaných států.

6.1.1. Střední délka života

První sledovaný ukazatel se týká sociální sféry v Kazachstánu a Kyrgyzstánu. Tímto ukazatelem je střední délka života, označovaná také naděje dožití. Udává počet let, kterých se pravděpodobně průměrně dožijí obyvatelé narození v daném roce (ČSÚ 2017). Nejlépe je možné pozorovat trendy a vývoj v tomto dynamicky se měnícím ukazateli pomocí grafu, který zachycuje vývoj od roku 1960 do současnosti (Graf 1).

Graf 1: Střední délka života v Kyrgyzstánu a Kazachstánu v letech 1960 – 2014

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistických úřadů KZ a KG a dat získaných z The World Bank)

Po podrobnějším pohledu na graf se střední délkou života je v obou státech zřejmé, že vývoj naděje dožití zde od roku 1960 do roku 1987 (pro Kyrgyzstán do roku 1990) měl stoupající tendenci. Postupně zde naděje dožití rostla až na 69,3 respektive 68,6 let a vrchol z této doby byl překonán až o mnoho let později.

Poté, co nastalo období rozpadu Sovětského svazu a osamostatňování se Kyrgyzstánu a Kazachstánu, došlo ke skokovému snížení naděje dožití. Tento fakt lze vysvětlit snížením ekonomické i politické stability v regionu, který vzniká vyhlášením nezávislosti všech států ve Střední Asii (Ivakhnyuk 2009). Dalším důvodem je také emigrace ruského a etnicky evropského obyvatelstva (Němci, Bělorusové, atd.), kteří zvyšovali průměr střední délky života v populaci (Courtis 1997). To je důvod, proč se tento indikátor propadl výrazněji v Kazachstánu.

Od roku 1990 do roku 2012 byla naděje dožití vyšší v Kyrgyzstánu. Tam se hodnota střední délky života nepropadla tak výrazně, jako v sousedním Kazachstánu. V obou zemích po dosažení vrcholu v letech 1987 a 1990 došlo k poklesu, následnému růstu a stagnaci střední délky života až do roku 2005/ 2006. V následujícím období má střední délka života opět stoupající trend s podobným růstem jako v dobách SSSR (Graf 1). To je patrně ovlivněno pokračujícími změnami demografického složení obyvatelstva, které jsou později probrány samostatně. V současné době mají větší šanci dosáhnout vyššího věku občané Kazachstánu, který v tomto ohledu překonal Kyrgyzstán v roce 2012. To je způsobeno vyšší životní úrovní, se kterou souvisí i lepší zdravotní péče (viz HDI). Oba státy v současnosti překonaly hodnotu naděje dožití věku 70 let. Tato hodnota bude pravděpodobně dále stoupat, jak je možné určit ze stoupající křivky v grafu 1.

6.1.2. Index lidského rozvoje

Zásadní rozdíly v situaci v obou státech je také možné sledovat v HDI (Index lidského rozvoje). Tento ukazatel je sestavován pomocí tří základních aspektů lidského rozvoje a těmi jsou úroveň zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotná životní úroveň obyvatelstva daného státu (UNDP 2014). Index lidského rozvoje obou států je možné dohledat až do roku 1985, ale hodnoty za tento rok jsou pouze odhadovanými hodnotami indexu, protože byly v této době stále součástí SSSR. Reálnou výpovědní hodnotu mají data až od roku 1990 do roku 2014, které jsou také zobrazeny v tabulce ukazující vývoj HDI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu (Tabulka 3).

Jak je na první pohled patrné, tak v případě Kazachstánu dochází k výraznému růstu indexu lidského rozvoje od roku 2000, kdy se postupně zvyšuje cena ropy na světových trzích (Statista 2017). Díky tomu se zvyšuje i samotná životní úroveň obyvatelstva a ekonomická síla státu, což má vliv i na zmiňované HDI, protože součástí výpočtu je i hmotná životní úroveň. V Kyrgyzstánu je sice možné sledovat podobný rostoucí trend, ale tato tendence je o mnoho méně výrazná.

Navzdory tomu, že na tom z hlediska HDI byly oba státy v 80. letech přibližně stejně, v dnešní době už se oba řadí do různých kategorií stupnice indexu lidského rozvoje. V případě Kazachstánu jde o vysoký stupeň lidského rozvoje (s indexem vyšším než 0,7), kam se řadí například i státy jako je Turecko či Rumunsko. Kdežto Kyrgyzstán se stále řadí mezi státy se středním lidským rozvojem (index < 0,7), jak je možné pozorovat v tabulce (Tabulka 3). K těmto státům se středním lidským rozvojem patří spíše méně vyspělé státy a příkladem této skupiny může být Maroko (UNDP 2014).

Tabulka 3: Vývoj HDI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu mezi lety 1985 – 2014

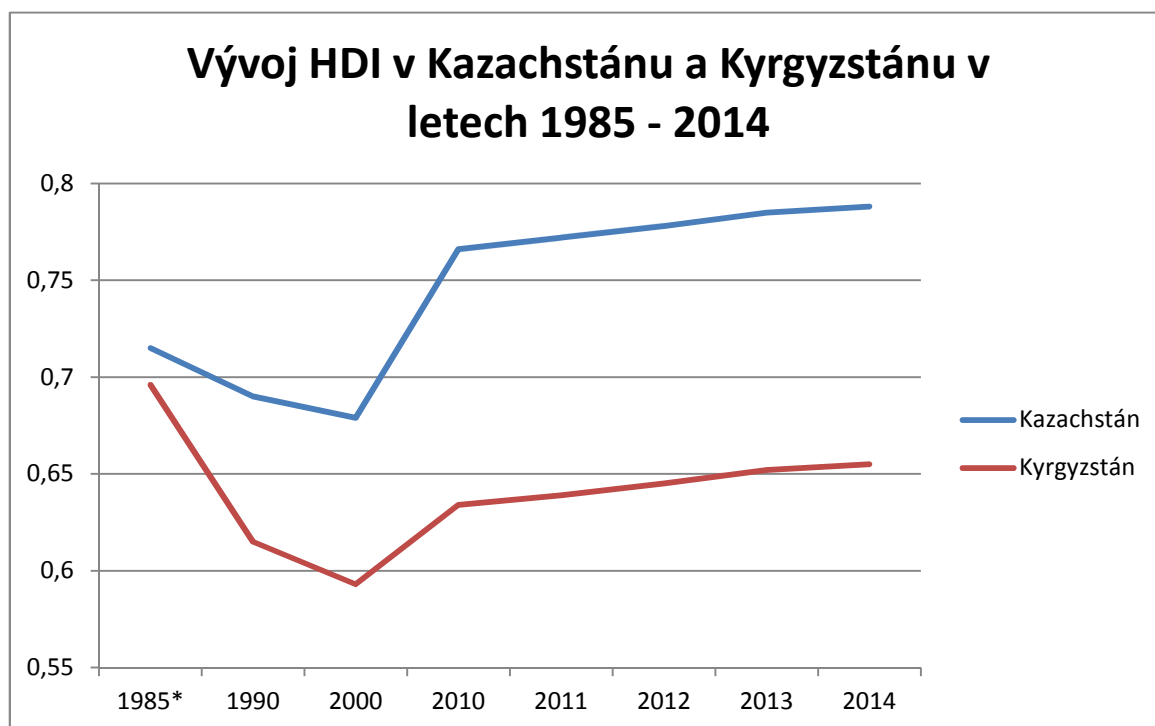
Stát	HDI za rok							
	1985	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
Kazachstán	0,715*	0,690	0,679	0,766	0,772	0,778	0,785	0,788
Kyrgyzstán	0,696*	0,615	0,593	0,634	0,639	0,645	0,652	0,655

* odhadovaná hodnota UN

(Zdroj: Zpracováno autorem s pomocí dat získaných z UNDP)

Jak je možné vyčíst z tabulky vývoje HDI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, tak po roce 1990, kdy oba státy získaly nezávislost, je zaznamenán propad tohoto indexu. To je možné vysvětlit tím, že po rozpadu SSSR nastala v obou státech ekonomická krize (Everett-Heath 2003), která zapříčinila snížení hmotné životní úrovně. To v důsledku znamená, že ještě v roce 2000 byly obě země v tomto ohledu na nižší úrovni, než tomu bylo před vyhlášením nezávislosti. Ještě větší rozdíl je pak možné pozorovat mezi lety 1985 a 2000, k čemuž je ale možné přistupovat pouze obrazně, protože data za rok 1985 jsou jen odhadem, protože v té době byl Kazachstán a Kyrgyzstán součástí Sovětského svazu.

Zajímavostí je, že ještě v roce 1985 se oba státy nacházely téměř na stejné úrovni a měly de facto srovnatelný index lidského rozvoje. To už dnes neplatí, což je patrné v porovnání indexů za rok 2014. Kyrgyzstán zde značně zaostává za svým bohatším a vyspělejší sousedem a podle trendu, který je pozorovatelný v posledních letech, se tento stav jen tak nezmění. Velmi zajímavým údajem je také růst indexu po roce 2010. Zde je jasně viditelné, že oba státy se v tomto ohledu vyvíjejí téměř totožně, což znamená, že se oběma státům daří zlepšovat životní úroveň přibližně stejným tempem (Graf 2).

Graf 2: Vývoj HDI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu v letech 1985 – 2014

* odhadovaná hodnota

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z UNDP)

V grafu je také lépe viditelný již zmíněný propad HDI v obou státech po roce 1985 a dosažení „dna“ v roce 2000. Následný nárůst HDI v Kazachstánu i Kyrgyzstánu v období od roku 2000 do roku 2010 lze pravděpodobně vysvětlit ekonomickou silou Kazachstánu, který čerpal z růstu cen ropy na světových trzích (viz ekonomické faktory). Tento fakt přispívá i k růstu remitencí mířících do Kyrgyzstánu, což celkově zvyšuje úroveň obyvatelstva v této zemi a má vliv i na ekonomiku státu. Tento proces je podrobněji popsán v kapitole věnované pracovní migraci a remitencím.

V posledních letech je zřejmý téměř totožný trend v růstu indexu lidského rozvoje v obou sledovaných státech od roku 2010 do roku 2014. Na základě vývoje HDI v posledních letech se dá odhadovat, že podobné tendence nastávají i v současnosti HDI i celková životní úroveň obyvatel v obou státech se zvyšuje.

Jak již bylo několikrát v této kapitole zmíněno, tak se nejrůznější statistiky navzájem prolínají s politickými nebo ekonomickými skutečnostmi. Jednou z těchto propojujících událostí je například demografický vývoj v oblasti, který hraje zásadní roli v utváření současného obrazu regionu v politické, ekonomické i sociální rovině. Proto je navázáno na toto téma v následující části práce.

6.1.3. Vývoj národnostní struktury

Jednou z nejdůležitějších událostí, které nastaly v období postsovětského vývoje, je změna v etnické skladbě obyvatelstva. Tato skutečnost neměla vliv jen na sociální faktory, ale také na ekonomické a politické aspekty vývoje po rozpadu SSSR. Primární význam pro tuto práci má odliv Rusů z oblastí v obou studovaných státech, ale také proměna v celkové etnické skladbě obyvatelstva. V současné době tvoří většinu obyvatel Kazaši v Kazachstánu a Kyrgyzové v Kyrgyzstánu. V tabulce zobrazené níže je pozorovatelný propad podílu ruského obyvatelstva od roku 1979 do současnosti. Tento trend sice pokračuje až do současnosti, ale největší úbytek této etnické skupiny byl mezi lety 1989 a 1999 (Tabulka 4). Tehdy mnoho Rusů opustilo své domovy v celé řadě států, které již nebyly součástí jednoho státního celku, a migrovali do Ruské federace (Schuler 2007). V dnešní době jde spíše o to, že ostatní etnika v oblasti Střední Asie mají vyšší přirozený přírůstek obyvatelstva, než samotní Rusové. Tím se relativní zastoupení ruského obyvatelstva stále snižuje (Wachtel 2013).

Největší změna v zastoupení Rusů v populaci nastala mezi lety 1989 a 1999. V tomto období dochází v Kyrgyzstánu k propadu podílu Rusů na celkovém počtu obyvatel o celkových 9 % (v absolutních číslech je to o více než tři sta tisíc obyvatel méně¹) a v sousedním Kazachstánu je to ve stejném období o 7,9 % (v absolutních číslech se jedná o téměř jeden a tři čtvrtě milionu osob²).

Tabulka 4: Relativní podíl Rusů na celkovém počtu obyvatel Kazachstánu a Kyrgyzstánu v letech 1979 – 2014

Ruská menšina v %	1979	1989	1999	2009	2014
Kazachstán	40,8	37,8	29,9	23,7	21,5
Kyrgyzstán	25,9	21,5	12,5	7,8	6,4

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistických úřadů Kyrgyzstánu a Kazachstánu)

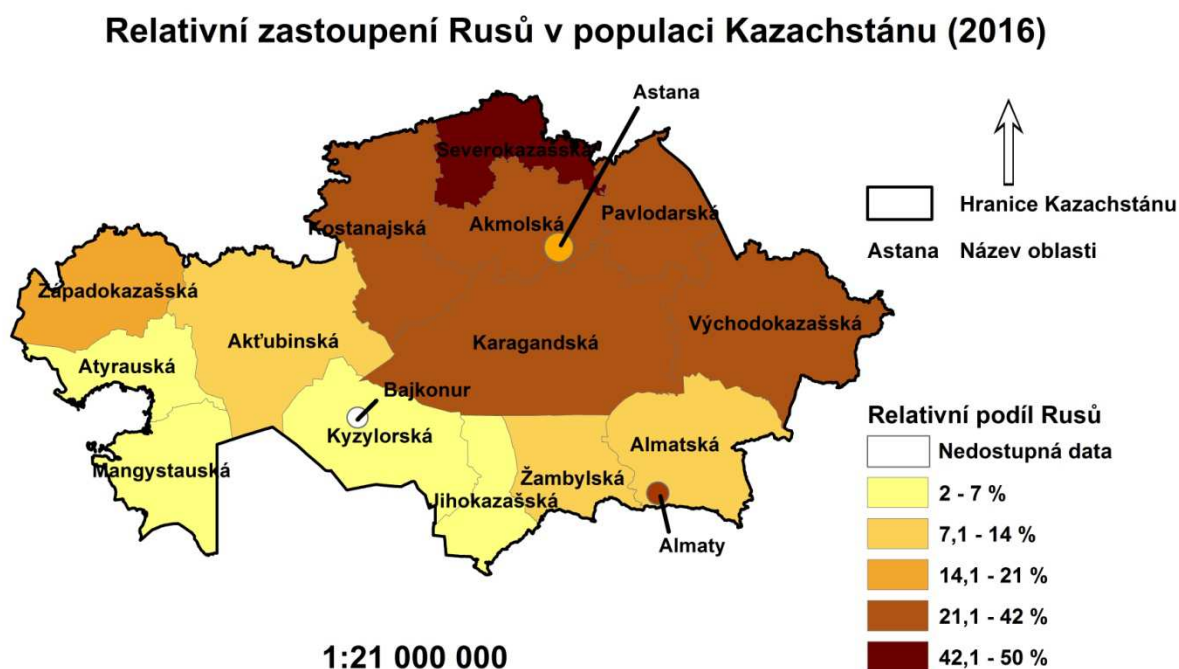
Když je tento faktor odlivu Rusů porovnán s ostatními ukazateli (HDI, střední délka života, HDP a další), tak je zřejmé, že tato skutečnost zásadně ovlivnila vývoj v obou státech a regionu Střední Asie.

¹ Viz tabulka 1

² Viz tabulka 2

V kombinaci s politickými problémy a hledáním své vlastní identity byl tento faktor jedním ze zásadních v postsovětském vývoji Kazachstánu a Kyrgyzstánu a v jejich směřování k současnému stavu (Everett, Heath 2003).

Důležitým faktem je také to, že Rusové jsou soustředěni často jen v určitých oblastech a větších městech. Jejich geografické rozložení je silně podmíněno geografickou blízkostí Ruska, a také jsou to častěji obyvatelé velkých měst (Atabaki 2004). Tento fakt lze podpořit i tím, že jsou Rusové více přítomni v okolí velkých měst, jako jsou Biškek a Almaty, nebo jsou soustředěni v severních oblastech Kazachstánu i Kyrgyzstánu (Chynybaeva 2015), jak je viditelné na mapách, které zobrazují relativní zastoupení Rusů v oblastech v Kazachstánu v roce 2016 a v Kyrgyzstánu v roce 2009 (Obr. 5 a 6).

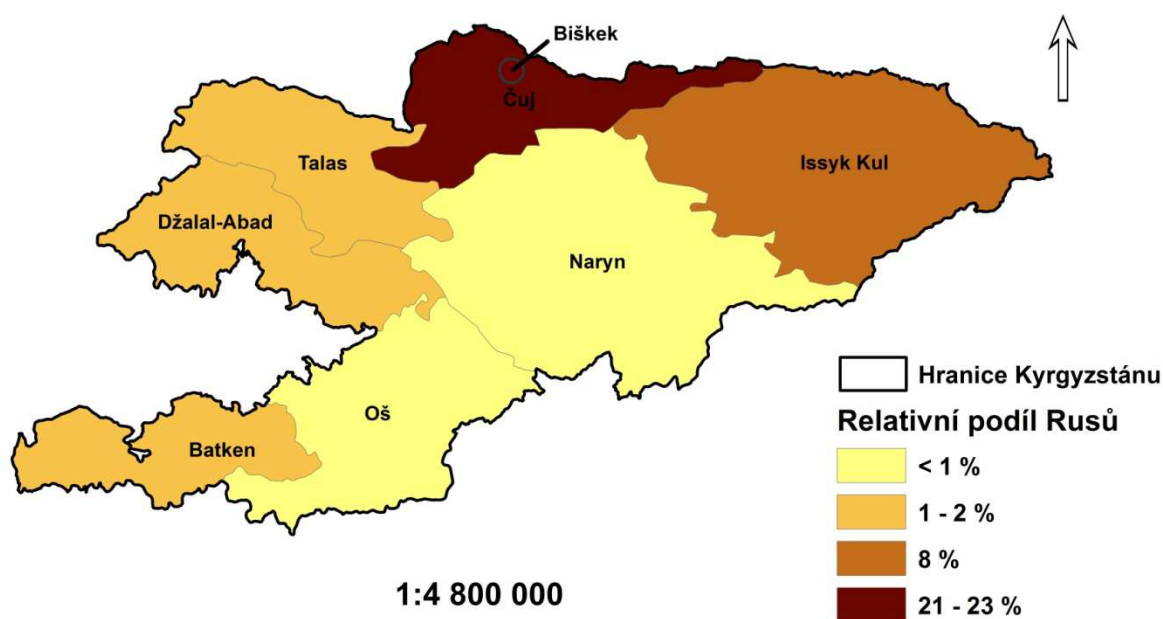

HEJZDRAL Miroslav,
PrF UK 2017,
Software: ESRI, ArcGIS desktop 10
Souřadnicový systém: Mercatorovo zobrazení
Zdroje: DIVA-GIS. Geodetická data - Download data by country: Kazachstan, Kyrgyzstan. Administrativní jednotky států. Dostupná z: <http://www.diva-gis.org/gdata>.
AGENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ON STATISTICS. Oficiální statistický úřad Kazachstánu. Dostupné z: <http://www.stat.gov.kz>.

Obr. 5: Relativní zastoupení Rusů v různých oblastech v Kazachstánu v roce 2016

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistického úřadu Kazachstánu)

Relativní zastoupení Rusů v populaci Kyrgyzstánu (2009)

HEJZDRAL Miroslav,
PřF UK 2017,
Software: ESRI, ArcGIS desktop 10
Souřadnicový systém: Mercatorovo zobrazení
Zdroje: DIVA-GIS. Geodetická data - Download data by country: Kazachstan, Kyrgyzstan. Administrativní jednotky států. Dostupná z: <http://www.diva-gis.org/gdata>.
AGENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ON STATISTICS. Oficiální statistický úřad Kazachstánu. Dostupné z: <http://www.stat.gov.kz>.

Obr. 6: Relativní zastoupení Rusů v různých oblastech v Kyrgyzstánu v roce 2009

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistického úřadu Kyrgyzstánu)

Jak je patrné, tak nejvyšší zastoupení Rusů v Kazachstánu je v oblasti bezprostředně sousedící s Ruskou federací. V Severokazašské oblasti je v současnosti až 50 % obyvatel ruského původu a v sousedních oblastech je to mezi 20 až 40 %. V Kyrgyzstánu je ruské obyvatelstvo soustředěno převážně v hlavním městě Biškeku a v bezprostředním okolí v Čujské oblasti, což potvrzuje hypotézu, že Rusové v Kyrgyzstánu byli většinou soustředěni v okolí hlavního města a v průmyslovějších oblastech (Atabaki 2004; Faranda, Nolle 2011). Je také jasné patrné, že v jižním Kyrgyzstánu, v oblastech jako je Oš nebo Džalal-Abad, tvoří Rusové zanedbatelnou část populace. Díky tomu zde nedošlo v minulosti k takové rusifikaci a je to v současnosti vidět i na kulturních a názorových odlišnostech mezi severem a jihem. Díky tomu vznikají i nepokoje, jako například v letech 1990, 2005 a 2010 (Kavalski 2016).

V sociálních faktorech je jednou ze stěžejních událostí vyhlášení nezávislosti a následné proměny vedoucí k migraci ruského obyvatelstva a ekonomické krizi. Tyto události měly za následek pokles nejen ve většině ukazatelů v sociální rovině, ale také v politických a ekonomických aspektech vývoje. To je možné pozorovat na následujících stránkách.

6.2. Ekonomické faktory

V této části se práce zabývá ekonomickými faktory divergence, což je pojmenování pro hlavní faktory, které způsobují rozdíly v ekonomické sféře v Kyrgyzstánu a Kazachstánu po rozpadu Sovětského svazu. Jedná se hlavně o porovnání vývoje HDP obou států. Obsahem této kapitoly je na jedné straně vývoj závislosti HDP v Kazachstánu na ceně ropy a na straně druhé vývoj závislosti HDP v Kyrgyzstánu na ceně zlata. Tyto rozdílné zdroje tvoří výraznou část financí pro tvorbu hrubého domácího produktu obou států.

Celková ekonomická situace obou států souvisí s ukazateli zmíněnými v předešlé kapitole. Jedná se o to, že ekonomika je zatížena odlivem etnicky ruského obyvatelstva, které bylo celkově vzdělanější a kvalifikovanější než místní středoasijská populace. To zapříčinilo úpadek průmyslu a odrazilo se to i na ekonomické situaci a životní úrovni v obou zemích. V Kyrgyzstánu byla tato situace ještě mnohem viditelnější. Rusové zde tvoří již pouze 6,4 % obyvatelstva (viz Tabulka 4) a místní populace je nedokázala především v technických oborech pružně nahradit (Schmidt, Sagynbekova 2008). Migrace takto důležité skupiny obyvatel zapříčinila úpadek hlavně v dopravě, stavebnictví a nejrůznějších dalších průmyslových sektorech, kde převládali ruští pracovníci (Ergeshbayev 2006). Tento dopad je možné pozorovat jak na ukazatelích HDI a HDP, tak na mnoha dalších socioekonomicky zaměřených indexech a statistikách.

Pomocí dostupných dat je názorně představeno, jak se vyvíjelo HDP a HDP na obyvatele v čase po rozpadu Sovětského svazu, a také jak se tyto hodnoty liší v Kazachstánu od situace v Kyrgyzstánu. Následně je také zmíněno, jak tyto ekonomiky závisí na cenách surovin, které jsou nejdůležitější pro jejich ekonomiky. V případě Kazachstánu se tedy jedná o vývoj cen ropy a v případě Kyrgyzstánu o vývoj cen zlata (Courtis 1997) a o jejich dopad na růst či pokles hrubého domácího produktu.

Tento fenomén závislosti států na HDP vnucuje myšlenku k různým teoriím, které popisují negativní vztah mezi demokracií a přírodními zdroji. Jednou z nich je teorie vycházející z článku od Stephena Habera a Victora Menaldo, kteří píší o tom, zda bohatost státu v podobě přírodních zdrojů podporuje autoritářské režimy (Haber, Menaldo 2011). Z této studie však vzešel často úplný opak a přírodní zdroje jsou spíše požehnáním a s autoritářskými režimy nesouvisí, i když všude se najdou výjimky. Podobná teorie je aplikovatelná i na roli přírodních zdrojů na ekonomickém vývoji států (Ross 1999, 2000).

Ta uvádí, že státy s většími přírodními zdroji si vedou ekonomicky hůře, nežli na přírodní zdroje chudší státy. Takzvané „prokleté suroviny“ jsou potom důvodem, proč jsou tyto státy vedené diktátory, padají do ekonomických krizí nebo dochází k ničení životního prostředí a k velké korupci. Tyto aspekty jsou poté pozorovatelné v obou sledovaných zemích a tyto zajímavé teorie budou také v zájmu výzkumu.

Ekonomické faktory dokládají, proč je na tom Kazachstán v mnoha aspektech lépe než sousední Kyrgyzstán. Díky rozvinutější ekonomice je Kazachstán také méně ovlivnitelný mezinárodními vlivy a má větší sílu v regionu Střední Asie. Své zásoby ropy a zemního plynu se snaží využívat i pro zlepšování své pozice ve světě (Melvin 2004). Zajímavým indikátorem jsou také celkové přímé zahraniční investice a podíl PZI na celkovém HDP, z čehož se dá vyvodit zajímavost trhu pro investory nebo i závislost státu na zahraničních investicích.

6.2.1. Hrubý domácí produkt

Jedním ze základních ukazatelů představených na následujících stránkách je HDP. Hrubý domácí produkt je často používaným ukazatelem, který popisuje výkonnost ekonomiky, či ekonomickou „bohatost“ daného státu. Jedná se o celkovou hodnotu všech výrobků, služeb či statků, které jsou vytvořeny za celý kalendářní rok v daném státě či regionu (ČSÚ 2017).

V tabulkách pět a šest je možné porovnat vývoj HDP a HDP na obyvatele v obou studovaných státech od roku 1990 do roku 2015. Jak je na první pohled patrné, tak Kazachstán má mnohonásobně vyšší hrubý domácí produkt než Kyrgyzstán. Velký podíl na tom má ropný průmysl a ceny ropy, což je patrné z následujících grafů (Graf 4 a 5).

Porovnáním těchto dat je zřetelné, že po roce 1990 dochází ke znatelnému propadu HDP a HDP na obyvatele v obou krajinách až do roku 1995. U Kyrgyzstánu byl tento propad HDP na obyvatele o celých 45 % v období od roku 1990 do roku 1995. Na hodnotu hrubého domácího produktu na obyvatele, kterou měl Kyrgyzstán před rozpadem SSSR, se vrátil až mezi lety 2000 a 2005. U Kazachstánu tento propad HDP na obyvatele nebyl tak drastický. Navíc zde došlo k mnohem rychlejšímu růstu ekonomiky, který vyústil až v dnešní stav, kdy má Kazachstán skoro třikrát větší HDP na obyvatele, než který byl zaznamenán v roce 1990.

Tabulka 5: HDP na obyvatele v Kyrgyzstánu a Kazachstánu mezi lety 1990 – 2015

HDP/obyv. [v tisících \$]	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Kazachstán	8,4	6,0	7,9	14,3	19,7	25,0
Kyrgyzstán	2,3	1,2	1,6	2,1	2,7	3,4

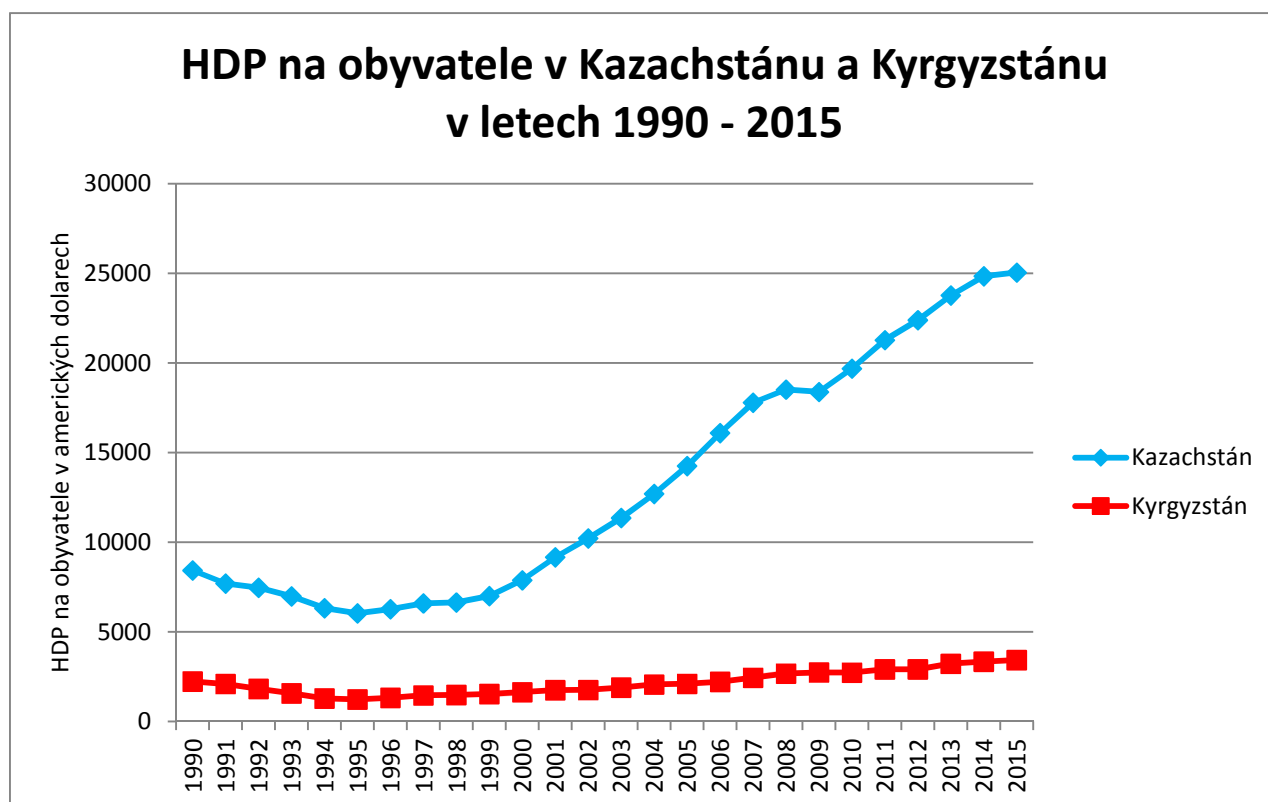
(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z The World Bank a ze statistických úřadů KZ a KG)

Tabulka 6: HDP Kyrgyzstánu a Kazachstánu mezi lety 1990 – 2015

HDP [v miliardách \$]	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Kazachstán	26,9	20,4	18,3	57,1	148,0	184,4
Kyrgyzstán	2,7	1,7	1,4	2,5	4,8	6,6

(Zdroj: Zpracováno autorem s použitím dat z The World Bank a ze statistických úřadů KZ a KG)

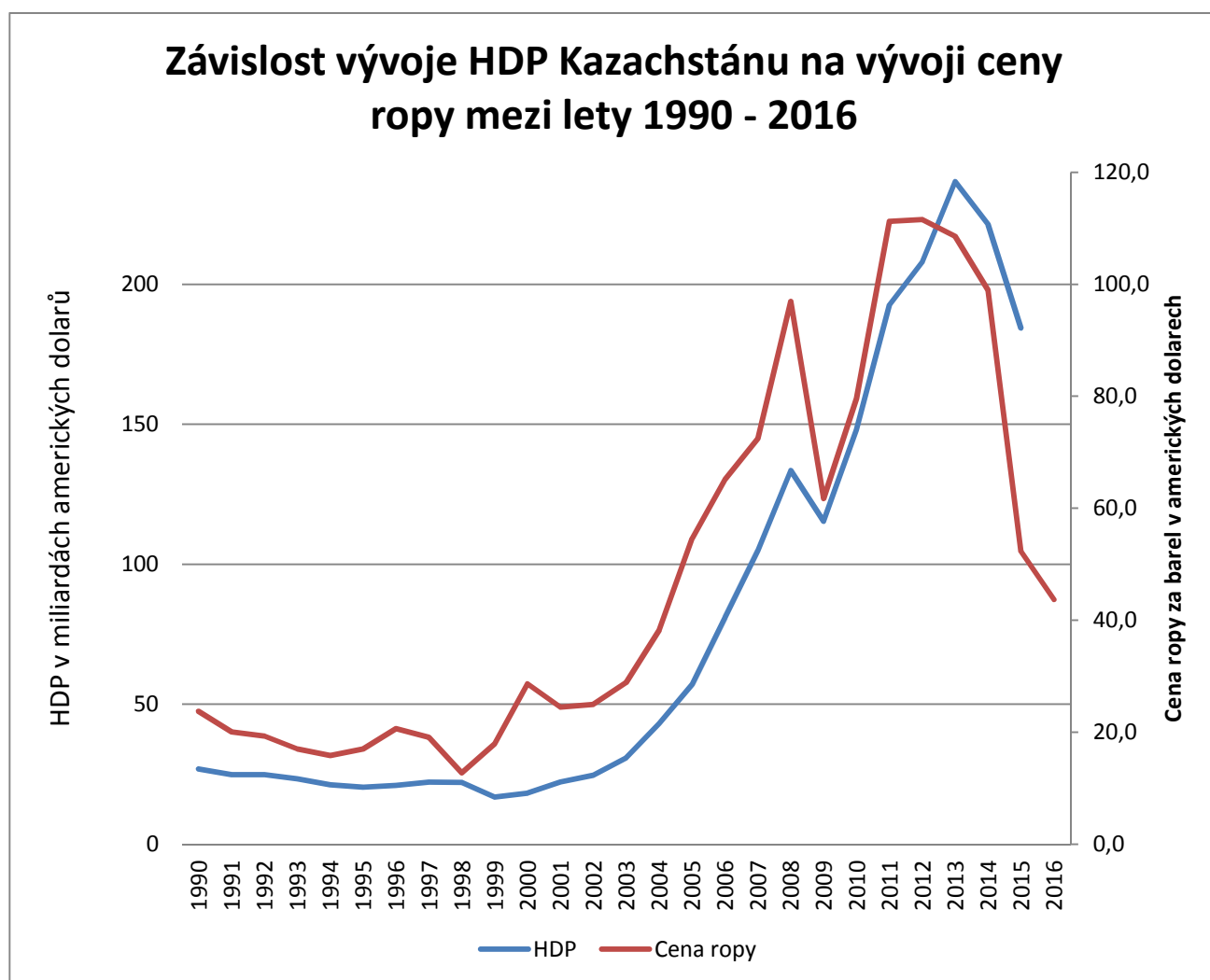
Tyto hodnoty HDP jsou v roce 2015 pro oba státy již diametrálně odlišné. Kazachstán je na tom s HDP i HDP na obyvatele mnohonásobně lépe než sousední Kyrgyzstán. Pro lepší představu je možné porovnat vývoj HDP na obyvatele v obou zemích v grafu (Graf 3), kde je jasně ilustrovaný obrovský rozdíl v ekonomikách Kazachstánu a Kyrgyzstánu. Tento rozdíl se navíc stále prohlubuje a podle sledovaného trendu se v dohledné době tato situace nebude nijak měnit.

Graf 3: HDP na obyvatele v Kazachstánu a Kyrgyzstánu v letech 1990 – 2015

(Zdroj: Zpracováno autorem s pomocí dat z The World Bank a ze statistických úřadů Kazachstánu a Kyrgyzstánu)

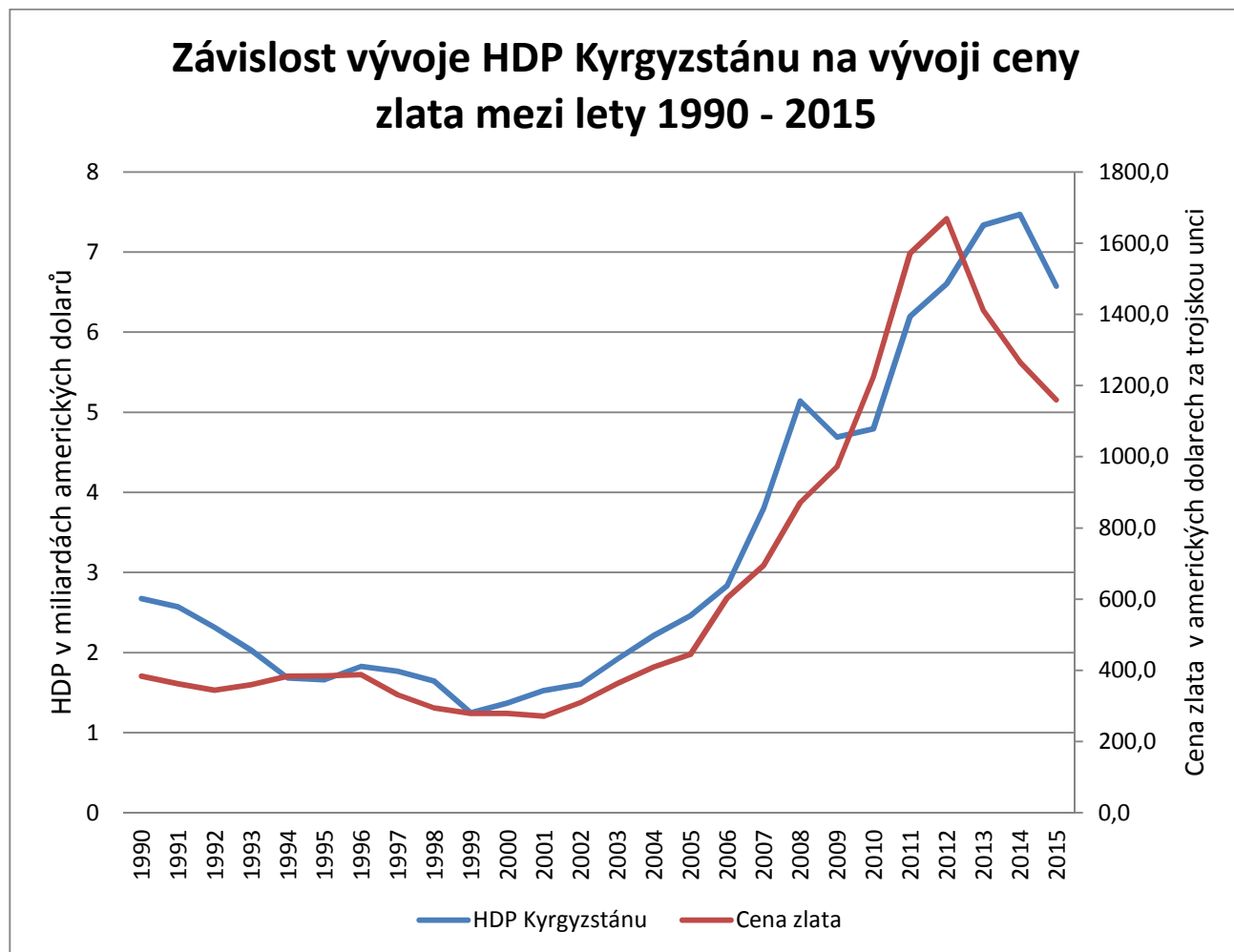
Když se poté vývoj HDP v Kazachstánu porovná s vývojem ceny ropy na světových trzích mezi lety 1990 – 2016 (Graf 4), tak je možné pozorovat znatelnou podobnost v trendech těchto křivek. Díky této vizualizaci je patrný růst HDP a růst cen ropy od roku 2000 do předkrizového roku 2008. V roce 2009 je zaznamenán rapidní pokles v obou hodnotách. Poté znovu dochází k postupnému růstu obou křivek, a to v podobném tempu jako před krizí. Následně křivky dosahují svého vrcholu v roce 2012 v případě cen ropy a v roce 2013 v případě celkového HDP Kazachstánu. Po dosažení tohoto vrcholu dochází k rapidnímu poklesu obou hodnot. Při tomto poklesu je znovu jasné, že spolu tyto dvě hodnoty velice souvisí, protože ropa tvoří velmi významnou část ekonomiky Kazachstánu.

Graf 4: Závislost vývoje HDP Kazachstánu na vývoji ceny ropy mezi lety 1990 – 2016

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistického úřadu Kazachstánu, The World Bank a Fred Economic)

Situace závislosti HDP na těžbě a prodeji nerostných či strategických surovin je obdobná i v případě Kyrgyzstánu. To je možné pozorovat na grafu závislosti ve vývoji hrubého domácího produktu a vývoji cen zlata na světových trzích (Graf 5).

Graf 5: Závislost vývoje HDP v Kyrgyzstánu na vývoji ceny zlata mezi lety 1990 – 2015

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat ze statistického úřadu Kyrgyzstánu, The World Bank a Statista)

Celkem okolo deseti procent HDP Kyrgyzstánu je tvořeno těžbou a vývozem zlata, a to je důležité z hlediska závislosti HDP na ceně této komodity ve světě (Doolot, Heathershaw 2015).

Stav HDP v Kyrgyzstánu je částečně ovlivňován cenou zlata (Graf 5) a HDP v Kazachstánu je ovlivňováno vývojem cen ropy (Graf 4). Když se tyto dva grafy porovnají, je patrná další souvislost. Úroveň hrubého domácího produktu Kyrgyzstánu je také ovlivněna vývojem cen ropy. To je způsobeno pracovní migrací obyvatel Kyrgyzstánu a remitencemi, které pocházejí především z ropného průmyslu v Kazachstánu a Rusku (Schmidt, Sagynbekova 2008).

Ropa je tedy zásadní jak pro Kazachstán, tak i pro Kyrgyzstán, protože je spjata s pracovními pozicemi, za kterými obyvatelé z Kyrgyzstánu migrují do Ruska či do sousedního Kazachstánu (Ergeshbayev 2006). Tento proces je popsán podrobněji v následující podkapitole věnující se pracovní migraci.

Ve výsledku je tedy hrubý domácí produkt Kyrgyzstánu závislý z velké části na cenách zlata a dalších komodit, které se v této zemi těží. K tomu je zde ale patrná i závislost na cenách ropy. Vyšší ceny ropy totiž zaručují více pracovních příležitostí pro obyvatele Kyrgyzstánu v sousedním Kazachstánu či v Rusku. Pokud cena ropy klesá, pak se výdělky těchto zaměstnanců, a také počet pracovních pozic snižují, stejně jako podíl remitencí na HDP Kyrgyzstánu.

V případě Kazachstánu jde především o závislost HDP na vývoji cen ropy, ale ve velkém se zde těží i další komodity, které mohou ovlivňovat celkové HDP státu. Tyto světem žádané suroviny, jako je zemní plyn, měď, uran, železná ruda a další pak mají také velký vliv na vývoj HDP (Courtis 1997). Díky poklesu nebo růstu cen za tyto suroviny na světových trzích se pak tato situace promítá do celkového HDP.

6.2.2. Pracovní migrace

Jak bylo již zmíněno v úvodu této práce, tak se Kazachstán a Kyrgyzstán v lecčem liší.

Jedním z těchto významných rozdílů je počet lidí pracujících v zahraničí. Občané Kyrgyzstánu migrují za prací především do Ruska a sousedního Kazachstánu. Významným rozdílem je také podíl financí na celkovém HDP příslušného „mateřského“ státu.

Lidé z Kazachstánu mají díky lepším ekonomickým podmínkám výhodu a nemají takovou potřebu vyjíždět do zahraničí za výdělkem v takové míře, jako lidé ze sousedního Kyrgyzstánu (Pomfret 2006). Jak dokládají statistická data z národních statistických úřadů, a také statistická data ze statistického úřadu Ruské federace, tak občanů Kazachstánu pracuje na území Ruska pouze několik tisíc, kdežto občanů pocházejících z Kyrgyzstánu zde pracuje podle některých údajů až skoro půl milionu (statistický úřad SNS). To znamená, že až třetina zaměstnatelné populace pracuje v zahraničí (Schmidt, Sagynbekova 2008).

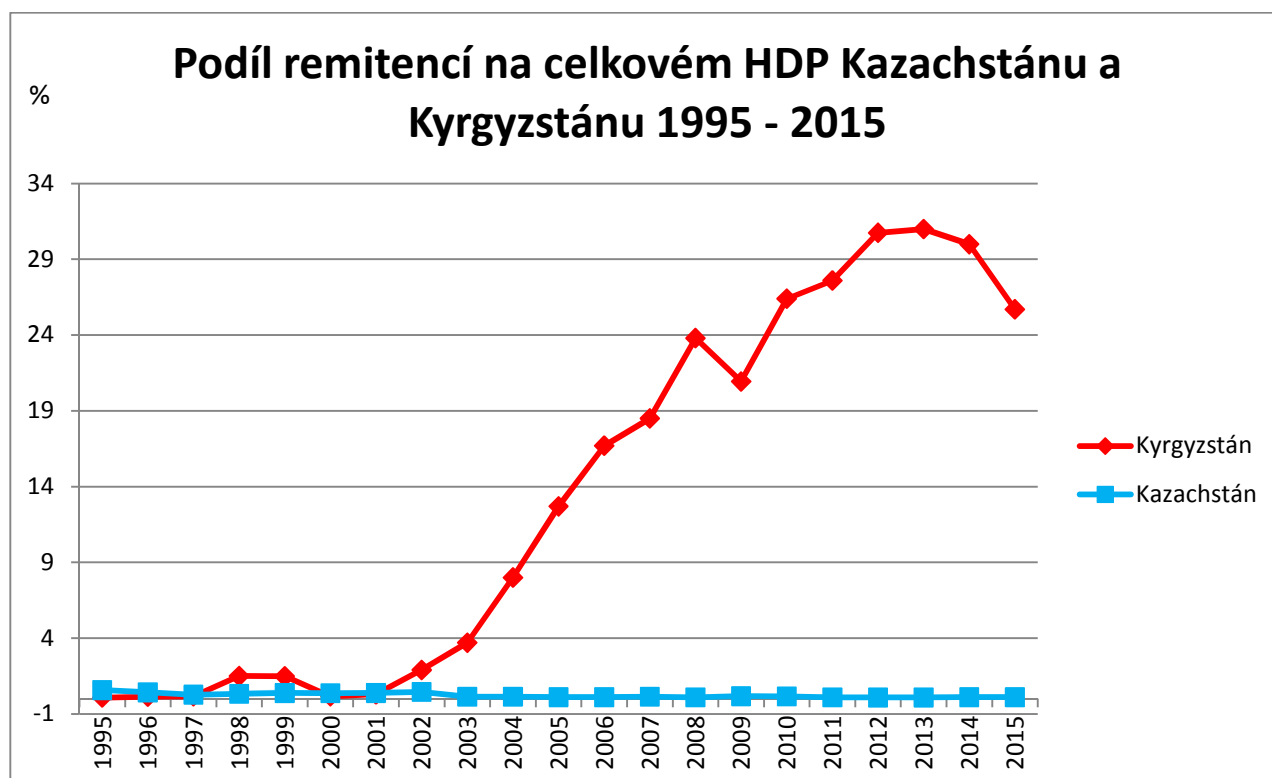
S pracovní migrací jsou poté spojeny i remittance, které souvisí s podporou komunit a rodin v Kyrgyzstánu (Schmidt, Sagynbekova 2008). Značná část pracovníků z Kyrgyzstánu pracuje v mnohem bohatším a industrializovanějším Kazachstánu nebo v Rusku. Podle statistik (Demoscop Weekly 2017) se jedná až o 150 tisíc pracovníků pracujících v Kazachstánu především v průmyslu, nejčastěji v dělnických profesích. Podle odhadů IOM (Mezinárodní organizace pro migraci) se počet migrantů z Kyrgyzstánu v Kazachstánu oficiálně pohybuje dokonce okolo 200 tisíc. Podle Demoscop Weekly se počet obyvatel Kyrgyzstánu pracujících v Kazachstánu či Rusku pohybuje stabilně od roku 2002 mezi 300 – 500 tisíci (Demoscop 2017). To jasně dokládá, že velké procento lidí z Kyrgyzstánu migruje za prací. Údaje se vždy pohybují v řádech statisíců a je jasné, že oficiální a nelegální pracovní migranti tvoří více než 15 % celkového počtu obyvatelstva Kyrgyzstánu.

Z vlastní zkušenosti autora navíc vyplývá, že nebýt remitencí, tak mnoho rodin v Kyrgyzstánu žije v naprosté chudobě, protože nemají dostatek možností sehnat si práci. Tito lidé pak nemají ani vlastní pozemek, na kterém by mohli hospodařit a díky tomu se uživit. Problémem je i to, že rodina často čítá mnoho členů i s prarodiči z jedné či druhé strany a je těžké tolik lidí uživit z finančních prostředků získaných v profesích v Kyrgyzstánu.

Zajímavostí je, že tento druh financí začal být důležitý pro Kyrgyzstán až po roce 2000, kdy se zlepšila finanční situace Ruska, a také potřeba levnější pracovní síly ze států

postsovětského prostoru (viz Graf 6). Shodou okolností je to i rok nástupu Vladimíra Putina v pozici prezidenta Ruska.

Podíl remitencí na HDP Kyrgyzstánu po roce 2013, kdy byl zaznamenán největší podíl 31 %, se postupně snižuje. Tento fakt je patrně spjat se snižováním cen ropy. V roce 2015 už remittance tvořily 25,7 % HDP, což je ale stále jeden z nejvyšších podílů takovýchto financí na HDP ve světě. V Kazachstánu je tato situace naprosto odlišná a podíl remitencí na celkovém HDP je od roku 1995 zanedbatelný, a to v rozmezí 0,5 – 0,1 %.

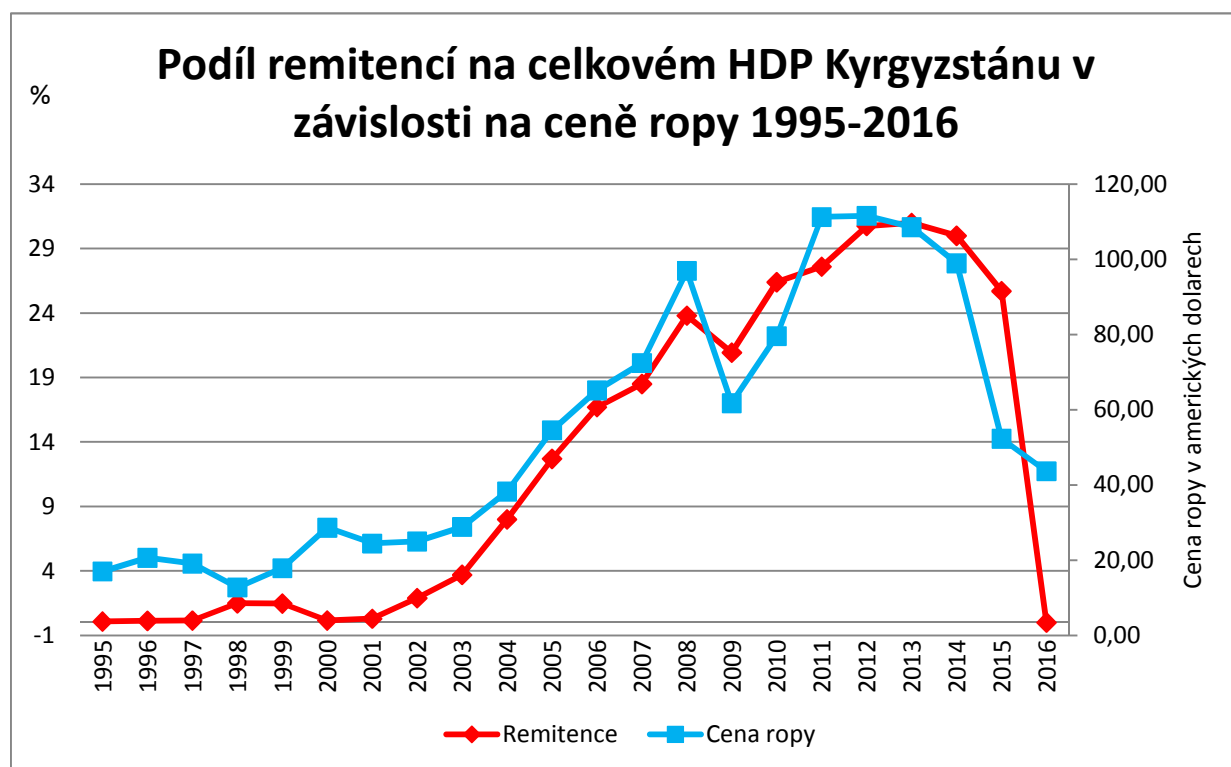
Graf 6: Podíl remitencí na celkovém HDP Kyrgyzstánu a Kazachstánu 1995 – 2015

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z The World Bank a Demoscope Weekly)

Je také zřetelné, že v současné době tvoří remittance jednu čtvrtinu až jednu třetinu celého HDP státu. Pracovníci, kteří migrují za prací, jsou navíc nejčastěji specialisté či pracovníci mající vyšší vzdělání a větší ambice (Schmidt, Sagynbekova 2008). To znamená další „odliv mozků“ z již tak postiženého Kyrgyzstánu a v jejich domovině pak zůstává méně kvalifikovaných obyvatel, kteří by mohli ekonomiku státu stabilně zlepšovat.

Z průzkumu, který publikoval Ergeshbayev také vyplývá, že za prací vyjíždí převážně zástupci střední vrstvy, protože velmi chudé obyvatelstvo nemá prostředky a ani kvalifikaci na to, aby se mohlo přidat k pracovním migrantům. Naproti tomu bohatá vrstva obyvatel nemá potřebu za prací vyjíždět do zahraničí (Ergeshbayev 2006). To přispívá ke stále větším ekonomickým rozdílům v samotné populaci, kde se pomyslné nůžky mezi bohatými a chudými více a více rozevírají.

Když se potom porovná vývoj ceny ropy a remitencí na celkovém HDP Kyrgyzstánu, tak je možné sledovat podobné trendy ve vývoji od roku 1995 do současnosti. Jako příklad je možné uvést propady cen ropy i podílu remitencí na HDP Kyrgyzstánu v krizový rok 2009. Podobná situace pak nastává po roce 2013. To znovu dokládá, že je HDP Kazachstánu ovlivněno vývojem ceny ropy.

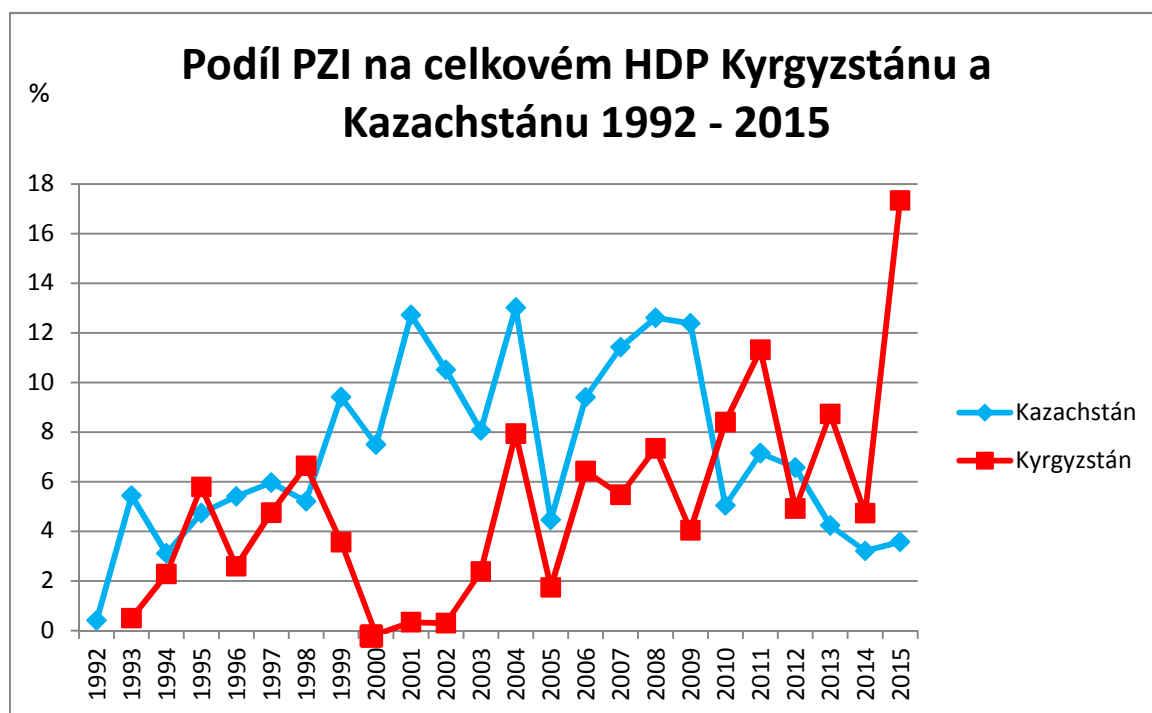

Graf 7: Podíl remitencí na celkovém HDP v závislosti na ceně ropy 1995–2016

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z The World Bank a Fred Economic)

6.2.3. Přímé zahraniční investice

Přímé zahraniční investice (dále jen PZI, anglicky FDI) jsou indikátorem, který ukazuje vnější ekonomickou důvěru v místní podnikatelské prostředí a je vyjadřováno v PZI na obyvatele nebo v PZI ve vztahu k HDP (ČSÚ 2017). Přijímání PZI byly nakloněny oba státy ihned po rozpadu SSSR a vyhlášení nezávislosti. V obou případech chvíli trvalo, než se vytvořil prostor pro tyto investice, ale postupem času se staly důležitou součástí HDP (Melvin 2004).

Graf 8: Podíl PZI na celkovém HDP 1992 – 2015

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z The World Bank a Národních statistických úřadů KZ a KG)

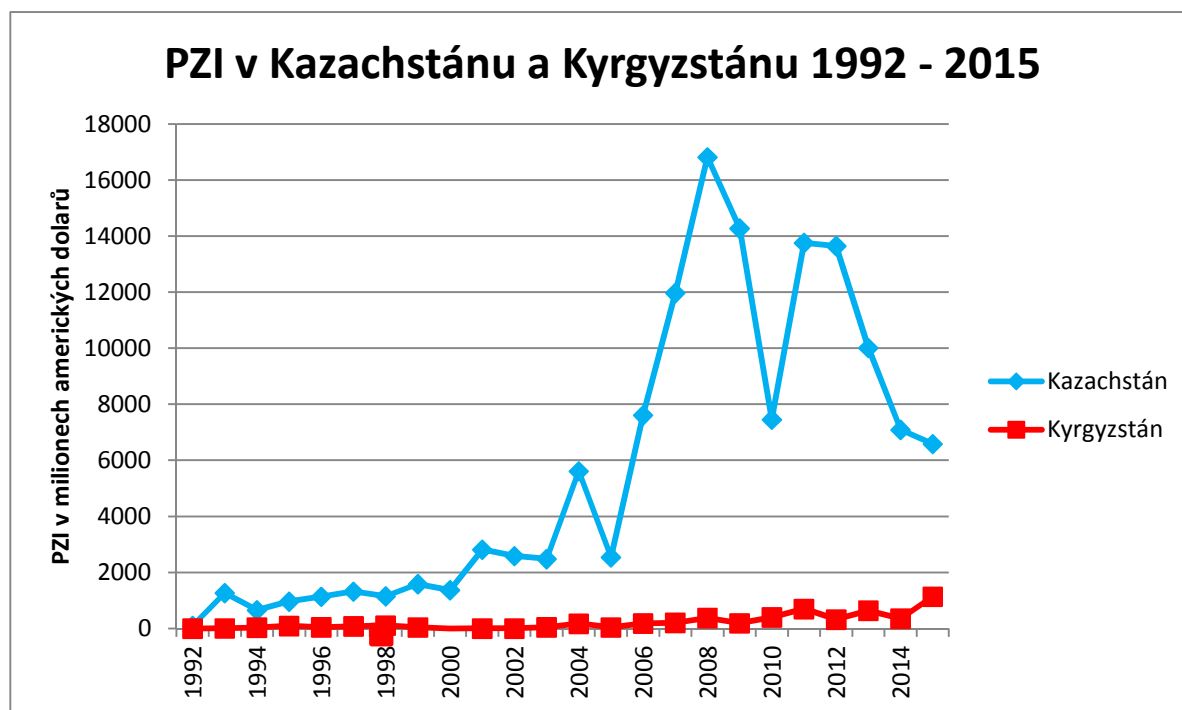
Jak je patrné z grafu (Graf 8), tak podíl PZI na celkovém HDP je až na pár výjimek v letech 2000 až 2004 a poté v roce 2015 celkem srovnatelný v obou studovaných státech.

Nejvýznamnější měrou se přímé zahraniční investice projevovali v Kazachstánu v letech 1999 – 2009, kdy se tento podíl pohyboval v rozmezí mezi 8 až 13 % HDP. Naopak pro Kyrgyzstán jde o stoupající trend, který ústí v situaci, kdy PZI tvoří až 17 % celkového HDP státu. Když k tomu přičtete i podíl remitencí, tak výsledkem je závratná hodnota 42 %. HDP v tom roce je tedy tvořeno 42 % z financí, které pochází ze zahraničí. To je do značné míry nebezpečné. Pokud by takovýto zdroj financí, přitékající každoročně do ekonomiky Kyrgyzstánu, z nějakého důvodu vypadl, mohlo by to mít pro stát nedožrnné důsledky.

Příkladem by mohlo být omezení zahraničních pracovníků v Rusku nebo Kazachstánu, což by se okamžitě promítlo na remitencích, a tudíž i na ekonomice státu.

Po důslednějším prozkoumání grafu (Graf 8) a proložení grafu spojnicemi trendu v daných státech je jasné patrné, že u Kazachstánu dochází v rámci podílu PZI na HDP v zemi ke klesající tendenci. To je převážně způsobeno nižšími příjmy z přímých zahraničních investic a nikoli vyššími příjmy v jiných oblastech, jak by se mohlo na první pohled zdát. Naproti tomu v Kyrgyzstánu dochází ke vzestupnému trendu v posledních letech, a to s sebou nese jak možnosti ekonomického růstu, tak nebezpečí v případě náhlého poklesu takto získaných financí v příštích letech.

V grafu (Graf 9) je jasné zobrazeno, jak velký rozdíl je v celkových příjmech z PZI v Kyrgyzstánu a Kazachstánu. Do Kazachstánu přitéká mnohem více peněz na těžbu, a to nejenom ropy a zemního plynu, ale třeba i uranu a dalších surovin, na které je Kazachstán bohatý (Nurlan 2004). V roce 2015 byl ale tento rozdíl v přímých zahraničních investicích nejnižší od roku 2005, což souvisí s růstem investic v Kyrgyzstánu a poklesem PZI v Kazachstánu. S tím by mohla souviset větší demokratičnost v Kyrgyzstánu (Anderson 2013) nebo také vzrůstající ekonomická svoboda v zemi (viz podkapitola Svoboda ve Střední Asii).

Graf 9: PZI v Kazachstánu a Kyrgyzstánu 1992 – 2015

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z The World Bank a Národních statistických úřadů KZ a KG)

6.3. Politické faktory

V této části práce jsou stěžejním tématem politické rozdíly a hlavně rozdílnost vývoje a stability politického života v obou zkoumaných zemích. Jedná se hlavně o stabilitu autokratického systému v Kazachstánu na rozdíl od problematičtější situace v Kyrgyzstánu, kde je obraz politické scény dosti rozštěpený a mnohdy vede i k místním nepokojům. To se promítlo například v roce 2010 v okolí města Oš, kde došlo i z hlediska politicko-etnického k nepokojům, které zapříčinily útěk více než 100 tisíc lidí do sousedního Uzbekistánu (BBC 2010, Cook 2010). Tento fakt se projevil díky tomu, že se prezident Akajev opíral o podporu místních Uzbeků, kteří po sesazení prezidenta ztratili jeho oporu a ochranu (Melvin 2004).

Kyrgyzstán je silně regionálně diferencovaný (Sever-Jih, Biškeke-Oš) a centrální státní autorita je stále vyzívána regionálními silami. V současnosti ale také mezinárodními tlaky (Kokaisl, Saparbekova, Michálek 2008). Kazachstán je naproti tomu v tomto ohledu více jednotný, i když je zde rozdíl mezi severem, kde žije převážná většina Rusů a jihem, který je tvořen převážně Kazachy. Jednotnost pramení z ekonomické síly, klanové struktury a strategických zdrojů jako je ropa, zemní plyn, uran a další (Faranda, Nolle 2011; Junisbai 2010). Tyto zdroje propůjčují Kazachstánu vyjednávací sílu na mezinárodním politickém poli, kdežto Kyrgyzstán takovou sílu nemá (Cummings, Nørgaard 2004). Ropa tak ovlivňuje nejen ekonomickou sílu Kazachstánu, ale také jeho zahraniční politiku (Ipek 2007).

Místo vývoje k lepšímu dochází po rozpadu Sovetského svazu k neefektivní administrativě, rozšířené korupci a sociálním problémům. Až postupem času se zdá, že se karty alespoň v Kyrgyzstánu obrací k lepšímu a stát se demokratizuje (Melvin 2004). To dokládá například index svobody či index demokracie. Navíc to podle Melvina dokazuje i fakt, že se v Kyrgyzstánu nepoužívají donucovací prostředky, jako v sousedním Kazachstánu, kde je tento způsob vlády na denním pořádku.

Ke studii vývoje států v politickém spektru byly zvoleny dva ukazatele. Jedním z nich je index demokracie, který popisuje stupeň demokratizace nebo autoritářství v daném státě. Dalším jsou pak indexy svobody, které popisují „svobodnost“ zdejších obyvatel.

6.3.1. Úroveň demokracie

Jak bylo již zmíněno na začátku této podkapitoly, stupeň demokracie se dá sledovat pomocí indexu demokracie. Tento ukazatel popisuje míru demokracie v daných státech na základě pěti dílčích kategorií, jako je volební proces, fungování vlády, politická spoluúčast, politická kultura a občanská práva. Díky těmto dílčím podkategoriím vzniká výsledný index, který kategorizuje státy do čtyř různých typů.

Prvními z nich, s nejnižším skóre, jsou státy s autokratickým režimem. Mezi ně patří státy, jako je třeba Severní Korea (vůbec nejnižší index <1) nebo zde studovaný Kazachstán. Dalším typem jsou takzvané hybridní režimy, které jsou mezistupněm mezi autoritářstvím a demokracií a sem patří například i Kyrgyzstán. Třetím typem v rozdělení je nepravá demokracie (demokracie s nedostatky) a nakonec nastupuje plná demokracie, kam patří například i Česká republika. Vůbec nejlepší výsledek indexu na světě má v současnosti Norsko a další severské státy. Tento ukazatel je sestavován společností The Economist Intelligence Unit a výsledky jsou uváděny ve škále od 0 do 10, přičemž 10 znamená nejvyšší skóre s plnou demokracií a 0 znamená nejtěžší stupeň autoritářského režimu.

Obr. 7: Sídlo prezidenta Almazbeka Atambajeva v Biškeku, Kyrgyzstán

(Zdroj: Miroslav Hejzdrál, léto 2014)

Index demokracie pro vybrané státy Střední Asie je možné porovnávat mezi lety 2006 až 2016, což umožňuje lepší vyvození trendů a výsledků.

Tabulka 7: Index demokracie v Kazachstánu a Kyrgyzstánu 2006–2016

Stát	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kazachstán	3,62	3,45	3,3	3,24	2,95	3,06	3,17	3,06	3,06
Kyrgyzstán	4,08	4,05	4,31	4,34	4,69	4,69	5,24	5,33	4,93

(Zdroj: Vytvořeno autorem z dat dostupných z The Economist Intelligence Unit)

V tabulce (Tabulka 7) je znázorněn index demokracie v Kazachstánu a Kyrgyzstánu mezi lety 2006 a 2016. Na první pohled je patrné, že jsou oba státy v tomto ohledu dosti odlišné. Jak již bylo zmíněno na začátku této sekce věnované politickým faktorům, či v kapitole věnující se historickému kontextu, tak v Kyrgyzstánu dochází k postupné demokratizaci. Tento proces začal již prezident Askar Akajev, a ten dále pokračoval, jak je patrné z tabulky nahoře. Od roku 2008 do roku 2015 měl index demokracie v Kyrgyzstánu rostoucí tendenci a jen v roce 2016 došlo k mírnému poklesu.

Tato výjimka v roce 2016 nemá ale moc velký vliv na fakt, že je situace v Kyrgyzstánu o poznání lepší, než v sousedním Kazachstánu. Tam je totiž režim označovaný za autokratický a trendem je spíše postupné zhoršování situace, což dokládá klesající tendence indexu od roku 2006 až do současnosti. V celém tomto rozmezí došlo jen k jednomu menšímu výkyvu k lepšímu v roce 2014.

Stupeň demokracie ilustruje situaci ve Střední Asii a detailněji ukazuje situaci v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, kde svoboda a demokracie není na takové úrovni, jakou by po rozpadu Sovětského svazu zdejší obyvatelé čekali. Zajímavé je také se podívat, jak index demokracie souvisí se svobodou ve Střední Asii, která silně koresponduje se stupněm demokracie jako takovým. Důležitým zjištěním je také to, že demokracie či index demokracie jsou dalším důkazem divergence Kazachstánu a Kyrgyzstánu.

6.3.2. Svoboda ve Střední Asii

Svoboda ve Střední Asii je dalším z problematických témat. Ta se dá vyjádřit mnoha způsoby, ale pro účely této práce byly zvoleny indexy svobody, které jsou sestavovány nezávislými organizacemi. Tyto indexy sestavují například Freedomhouse nebo Cato institut, který sestavuje index svobody nazvaný Humanfreedom. Jsou to ukazatele, které se po mnoho nebo až desítky let vyjadřují k situaci svobody ve světě, a díky rozdělení na jednotlivé státy světa je možné porovnávat jejich vývoj.

Pro zmíněné státy je možné hodnoty indexu svobody ze stránek Freedomhouse dohledat až do roku 1991 – 1992, tedy do doby vyhlášení jejich nezávislosti na SSSR. Předtím jsou bohužel státy zahrnuty pod celý Sovětský svaz. Pro index svobody Human freedom jsou k dispozici data za roky 2008, 2010, 2011, 2012 a 2014. V roce 2016 byl vydán zpětně ještě index za rok 2013, ale bohužel v současné době není možné tato data bezplatně získat. Porovnatelné jsou tedy indexy v obou státech od roku 1991, ale větší výpovědní hodnotu mají v letech 2008, 2010, 2011, 2012 a 2014, protože data za tyto roky jsou ze dvou různých zdrojů.

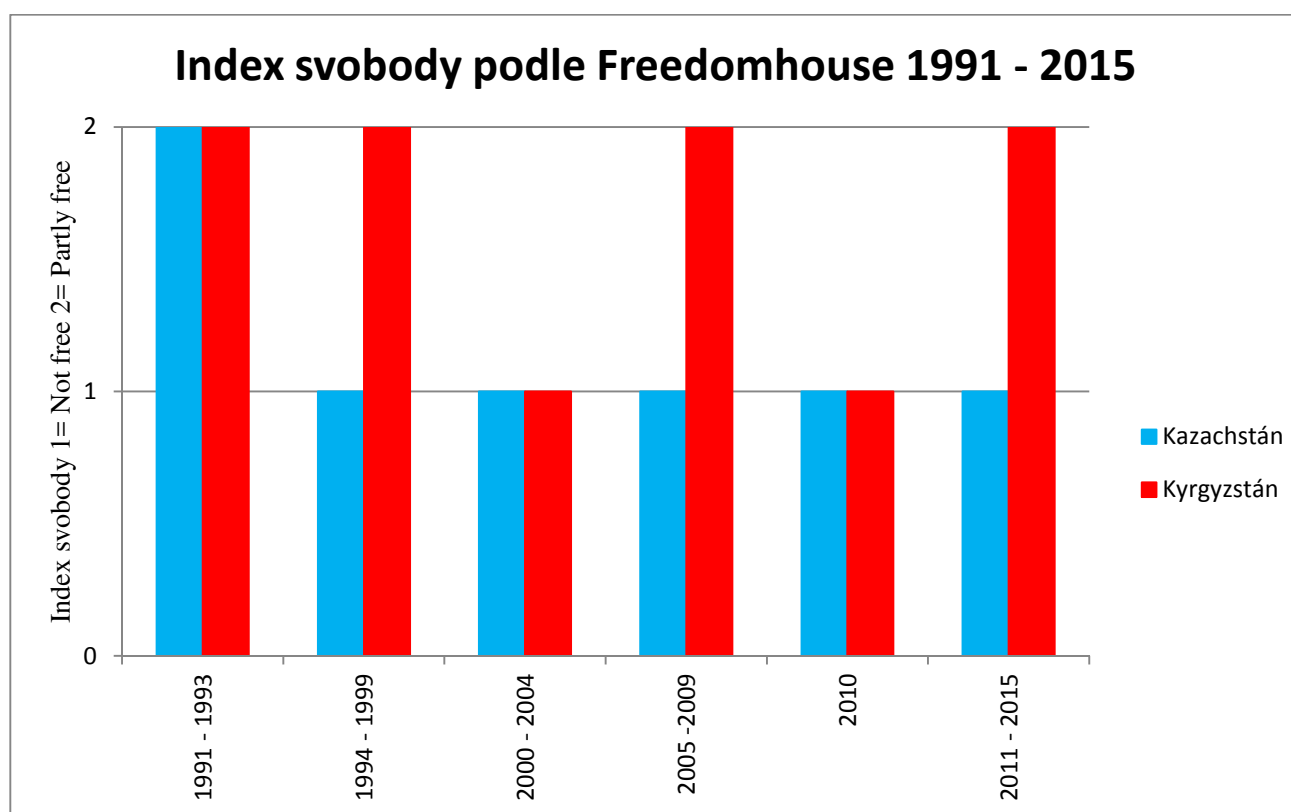
Index svobody se v případě Humanfreedom indexu vyznačuje komplexním pohledem na ekonomickou a osobní svobodu, ze které je následně vytvořen průměr. Výsledná hodnota značí svobodu v dané zemi na škále do 10 bodů, kde 10 značí nejvyšší možné skóre. Naproti tomu index, který je každoročně vydáván organizací Freedomhouse, zahrnuje politická práva a osobní svobodu. Výsledný průměr se pohybuje v rozmezí od 1 do 7, kde 7 značí nejhorší výsledek, a to nesvobodu. Tato škála rozděluje země do tří kategorií. Státy se poté dělí na svobodné, částečně svobodné a nesvobodné (Free, Partly Free, Not Free).

V následujícím grafu (Graf 10) je znázorněn výsledný status na základě číselných indexů mezi lety 1991 a 2015. Jak je patrné tak se v případě Kazachstánu jedná o nesvobodnou zemi od roku 1994, kdy země tento status získala. V případě Kyrgyzstánu jde o trochu jinou situaci. V letech 2000 -2004 a poté v roce 2010 se země dostává mezi nesvobodné podobně jako její soused, ale jinak se jedná o částečně svobodnou zemi. To je způsobeno hlavně díky tomu, že je zde uvolněnější politický režim (Wachtel 2013). Ten kontrastuje s autokratickou vládou Nursultana Nazarbajeva (Isaacs 2010).

Roky 2000 – 2004 byly v Kyrgyzstánu předzvěstí nepokojů a sesazení Askara Akajeva z postu prezidenta. Následně byl nahrazen Kurmanbekem Bakijevem, a jeho vláda vyústila

až do období takzvané „Tulipánové revoluce“ a do nepokojů v jižních částech Kyrgyzstánu v okolí města Oš. Tyto nepokoje jsou zde častějšího rázu, jak může ilustrovat situace již v roce 2005 nebo předtím v roce 1990 (Alkan 2009). V těchto letech také často dochází k etnickým nepokojům mezi Uzbeky a Kyrgyzy (Cook 2010).

V současné době se znovu jedná o částečně svobodnou zemi, kde hraje stále velkou úlohu korupce a nepotismus a částečně i nesvoboda v médiích (Wachtel 2013). V Kazachstánu naproti tomu pokračuje dlouhé období se statutem nesvobodné země.

Graf 10: Index svobody podle Freedomhouse 1991 – 2015

(Zdroj: Zpracováno autorem s využitím dat z Freedomhouse)

V tabulkách 8 a 9 je možné porovnat již zmíněné indexy svobody v letech 2008, 2010, 2011, 2012 a 2014. Na první pohled je zřejmé, že oba indexy vychází z jiných dat a metodologie, protože podle Humanfreedom je na tom Kazachstán o trochu lépe než Kyrgyzstán ve všech sledovaných letech, kdežto podle Freedomhouse je to právě naopak. Výjimkou je pak rok 2010, kdy jsou na tom obě země stejně.

Co se týče ekonomické svobody v tabulce 8, tak je patrné, že se situace v posledních letech zlepšuje v obou sledovaných státech, i když nedosahuje ani zdaleka hodnot států ve střední Evropě. Je to optimistický vývoj jak pro místní občany, tak pro zahraniční investice.

Osobní svoboda v Kyrgyzstánu a Kazachstánu je na tom velice podobně, i když i tady se dají najít rozdíly. Podle Humanfreedom se osobní svoboda v obou státech od roku 2008 postupně snižuje. V Kazachstánu se dokonce snižuje rychlejším tempem než v Kyrgyzstánu, což znamená, že od roku 2011 je na tom Kyrgyzstán s osobní svobodou lépe. Celkově jde ale pouze o zanedbatelné rozdíly v řádu setin hodnoty indexu osobní svobody.

Na základě výsledků se dá říci, že v osobní svobodě občanů ani indexu svobody celkově se tyto státy příliš neliší, a tudíž svoboda obyvatelstva není jedním ze základních faktorů odlišného postsovětského vývoje Kazachstánu a Kyrgyzstánu.

Tabulka 8: Index svobody podle Humanfreedom 2008–2014

Stát	Index	2008	2010	2011	2012	2014
Kazachstán	Index svobody	6,83	6,8	6,49	6,57	6,64
	Osobní svoboda	7,1	6,86	6,14	6,14	5,93
	Ekonomická svoboda	6,58	6,74	6,84	7	7,35
Kyrgyzstán	Index svobody	6,78	6,37	6,33	6,44	6,58
	Osobní svoboda	6,7	6,18	6,16	6,12	6,01
	Ekonomická svoboda	6,85	6,57	6,51	6,77	7,16

(Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z Humanfreedom)

Tabulka 9: Index svobody podle Freedomhouse 2008 – 2014

Stát	Index	2008	2010	2011	2012	2014
Kazachstán	Status	NF	NF	NF	NF	NF
	Politická práva	6	6	6	6	6
	Osobní svoboda	5	5	5	5	5
Kyrgyzstán	Index svobody	PF	NF	PF	PF	PF
	Politická práva	5	6	5	5	5
	Osobní svoboda	4	5	5	5	5

* NF = Not free, PF = Partly free

(Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z Freedomhouse)

V tabulce (Tabulka 9) je zobrazen vývoj indexu svobody podle Freedomhouse mezi lety 2008 a 2014. V Kazachstánu v celém tomto období nedochází k žádné změně a stát je označen statutem NF (not free), znamenající nesvobodnou zemi. Je také možné pozorovat nepříliš

dobrou situaci v oblasti osobní svobody a politických práv. V Kyrgyzstánu je tato situace o trochu lepší až na výjimku v roce 2010, kdy se Kazachstánu v tomto ohledu vyrovnal. Jinak je zde osobní svoboda na stejné úrovni a o trochu lepší situace je pozorovatelná v oblasti politických práv. Vzhledem k trendu, který je nastaven v posledních letech, se nezdá pravděpodobné, že by se situace nějak razantně změnila. Větší vliv na politickou situaci může mít úmrtí Nursultana Nazarbajeva v Kazachstánu, po kterém bude vývoj v zemi dosti nejasný. Kvůli k tomu, že je zde ale silně zakořeněná klanová struktura, tak bude nejspíše u moci stále rodina Nazarbajeva a situace v zemi se nebude příliš měnit (Junisbai 2011). Jedním z pozitivních aspektů vývoje je ekonomická svoboda v obou státech, která se v posledních letech zvyšuje, a to může v budoucnu znamenat lepší ekonomickou situaci zdejších obyvatel.

7. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo srovnání socioekonomického a politického vývoje Kazachstánu a Kyrgyzstánu po rozpadu Sovětského svazu. Tento cíl byl dosažen díky stručnému popisu důležitých událostí, které nastaly po rozpadu SSSR v tomto regionu a ve sledovaných státech. Po tomto úvodu do problematiky a vývoje regionu bylo možné představit nejrůznější ukazatele a indexy, které dále popisují socioekonomický a politický vývoj z více pohledů. Je tak detailněji zobrazen vývoj těchto dvou států.

Z této části práce pak byly identifikovány hlavní faktory, které mají vliv na odlišný vývoj v mnoha aspektech existence obou zemí. Jedním z těchto faktorů je ekonomická síla Kazachstánu, která je s ekonomikou Kyrgyzstánu neporovnatelná, jak obsah této práce dokazuje. Tento fakt podporuje samozřejmě také počet lidí, kteří migrují za prací do sousedních států a Ruska. Těchto osob pracujících v zahraničí je z Kazachstánu minimum, kdežto pracovní migranti z Kyrgyzstánu tvoří až 15 % populace. S tím také souvisí remitence, které tvoří až třetinu HDP Kyrgyzstánu.

Výše zmíněné skutečnosti souvisí s těžbou a zpracováním ropy v ekonomice Kazachstánu, které tvoří velkou část HDP. To pak má zásadní vliv na to, proč Kazachstán dosahuje v socioekonomických statistikách lepších výsledků než Kyrgyzstán. Díky penězům plynoucím z obchodu s touto a s dalšími komoditami se Kazachstán dokázal rozvíjet mnohem rychleji a zařadil se mezi silné hráče v regionu. Nevýhodou může být silná závislost ekonomiky na těchto surovinách, což bylo patrné například po pádu cen ropy na světových trzích a tím i razantní pokles HDP po roce 2008 a znovu po roce 2014. Tento pokles cen ropy se promítl také na snížení remitencí posílaných obyvateli Kyrgyzstánu zpět do své domoviny, protože se někteří pracovníci ze zahraničí museli vrátit, nebo se jim snížili jejich zisky. Kyrgyzstánu je navíc patrná i závislost HDP na vývoji cen zlata, které tvoří až 10 % hrubého domácího produktu státu a je tedy jeho cenou na světových trzích stejně ohrožen jako Kazachstán v případě ropy.

Součástí postsovětského vývoje je i demografická proměna států související převážně s migrací Rusů, která se negativně promítla hlavně v ekonomické i sociální sféře. Odliv této menšiny zapříčinil nedostatek kvalifikovaných osob a tím přispěl k ekonomické krizi. Propad některých ukazatelů, jako je střední délka života nebo HDI obou států, se dá také vysvětlit velkou proměnou demografické struktury.

Na politickou situaci v Kazachstánu má ekonomika vliv díky tomu, že klanová struktura umožňuje Nursultanovi Nazarbajevovi a jeho blízkým čerpat obrovské finance proudící z těžby a zpracování ropy. O tom svědčí i to, že se Nazarbajev od rozpadu SSSR stále drží u moci a zajistil si i doživotní mandát. V Kyrgyzstánu je politická situace ovlivněna širokou škálou ekonomických a etnických problémů. Jako příklad je možné uvést problémy s menšinou Uzbeků v okolí měst Oš či Džalal-Abad nebo protesty proti ekonomické situaci, které vyústily až v nepokoje v roce 1990, 2005 nebo 2010.

V obou státech nelze vyloučit možnost přítomnosti efektu „prokletých surovin“, protože jsou silně závislé na svém přírodním bohatství. S poklesem cen důležitých surovin poté klesá i celkové HDP v obou státech, což může vyvolat ekonomickou krizi vedoucí k nepokojům a zhoršení bezpečnostní situace v zemi. Dále na pokračující „autokratizaci“ v Kazachstánu, což je viditelné hlavně na vývoji indexu demokracie a svobody v tomto státě. Tímto směrem by se měl zabývat další výzkum zaměřený na podrobnější analýzu statistických dat. Celkově je svoboda a demokracie v obou státech velmi křehká, protože zde v poslední době dochází spíše k negativnímu trendu v těchto oblastech.

Velkou roli v dalším vývoji oblasti bude hrát mladá populace, která je v Kyrgyzstánu a Kazachstánu početně silná. Tento fakt dokládá, že v současné době je více než 60 % obyvatel Kyrgyzstánu v produktivním věku a do roku 2025 se má tento podíl zvýšit dokonce na 68 %. V celkovém součtu dojde ke zvýšení populace od roku 2000 do roku 2025 v středoasijských republikách o více než 16 milionů lidí. To silně kontrastuje se situací v Ruské federaci, kde za stejné období dojde k poklesu o 17 milionů (Ivakhnyuk 2009). Tato skutečnost je dobrou zprávou pro středoasijské státy pouze za předpokladu, že s těmito lidmi budou umět pracovat. Pokud mladí lidé nebudou mít práci, tak bude docházet k migraci za prací do sousedních států nebo do Ruska, což se děje i v současné době (Schmidt, Sagynbekova 2008). To způsobuje, podobně jako v době migrace ruského obyvatelstva v devadesátých letech, odliv kvalifikovaných obyvatel, kteří poté chybí v důležitých oblastech ekonomiky. Pro mnoho dalších, kteří nemají práci a prostředky uživit se, to může být také impuls ke kriminální činnosti. Celkově to pak může mít za následek snížení bezpečnosti v zemi a narušení politické stability.

Cíle práce jsou tedy splněny, až na podrobnější rozbor důležitosti blízkosti Ruské federace. Tento okrajový cíl práce je podložen pouze v kapitole zabývající se demografickou proměnou Kazachstánu a Kyrgyzstánu.

Je například zřejmé, že v Kazachstánu jsou Rusové soustředěni převážně u hranic s Ruskou federací. To může mít vliv na názorové rozpory mezi těmito regiony a kazašskou vládou. Vyskytují se zde také občasné separatistické tendence k odtržení částí země s většinovou nebo s velkou částí ruské populace (Zardykhan 2002). Další dopady této problematiky na ekonomické či sociální ukazatele by mohly být také předmětem dalšího studia, ale k tomu je nutné získat dostatek dat za vnitřní regiony Kazachstánu a Kyrgyzstánu.

Celkově však bylo dosaženo zajímavých výsledků, které mohou dále prohloubit poznatky o tom, jak se tyto dva státy vyvíjely po rozpadu Sovětského svazu a jak se navzájem v současnosti liší. Díky analýze socioekonomického a politického vývoje bylo také zjištěno, v čem si jsou tyto státy podobné. Tyto podobnosti jsou například ve svobodě místních obyvatel nebo v závislosti HDP na nerostném bohatství. Téma ukazuje komplexní pohled na postsovětský vývoj v Kazachstánu a Kyrgyzstánu. Část faktorů, které zdejší vývoj ovlivňovaly, jsou v této práci identifikovány. Předmět studia je ale tak široký, že bude nutné provedení dalších výzkumů k identifikaci všech důležitých událostí vedoucích k současnému stavu v obou státech. Tyto poznatky mohou být použity k predikci budoucího vývoje v oblasti a mohou směřovat kroky, které jsou nutné k dalšímu rozvoji.

8. Zdroje

8.1. Publikace a články

- ALKAN, H. (2009): Post-Soviet politics in Kyrgyzstan: between centralism and localism? In: *Contemporary Politics*, vol. 15, č. 3, s. 355–375.
- ANDERSON, J. (2013): *Kyrgyzstan: Central Asia's island of democracy?* Routledge, 107 s.
- ATABAKI, T., MEHENDALE, S. (2004): *Central Asia and the Caucasus: transnationalism and diaspora.* Routledge, Londýn. 256 s.
- BRZEZINSKI, Z. (2007): *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.* Basic Books, New York. 238 s.
- COOK, P., a kol. (2010): *A Risk Assessment Report: Kyrgyzstan.* Carleton university, Ottawa, 7 s.
- COOLEY, A. (2012): *Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia.* Asia Policy, č. 16, Oxford University Press, New York. 32 s.
- CUMMINGS, S., NØRGAARD, O. (2004): Conceptualising State Capacity: Comparing Kazakhstan and Kyrgyzstan. *Political Studies*, 52, s. 685–708.
- CURTIS, G. (1997): *Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan country studies.* Federal Research Division, Library of Congress, 87 s.
- DOOLOT, A., HEATHERSHAW, J. (2015): State as resource, mediator and performer: understanding the local and global politics of gold mining in Kyrgyzstan. In: *Central Asian Survey*, vol. 34, č. 1, s. 93–109.
- ERGESHBAYEV, U. (2006): Trends and Development of Migration Process in Kyrgyzstan. In: *Migration Perspectives: Eastern Europe and Central Asia*, s. 45–54.
- EVERETT-HEATH, T. (2003): *Central Asia: Aspects of Transition.* Psychology Press, Brighton. 290 s.
- FARANDA, R., NOLLE, D., B. (2011): Boundaries of ethnic identity in Central Asia: Titular and Russian perceptions of ethnic commonalities in Kazakhstan and Kyrgyzstan, *Ethnic and Racial Studies*, vol. 34, č. 4, s. 620–642.

- GULLETE, D. (2013): Conflict Sensitivity in the Mining Sector of the Kyrgyz Republic. OSCE Academy, Biškek. 69 s.
- HABER, S., MENALDO, V. (2011): Do Natural Resources Fuel Authoritarianism? A Reappraisal of the Resource Curse. *American Political Science Review*, vol. 105, č. 1, s. 1–26.
- HEINRICH, A. (2010): The Formal Political System in Azerbaijan and Kazakhstan. A Background Study. Research Centre for East European Studies (FSO), Brémy, 68 s.
- HORÁK, S. (2008): Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR. Karolinum, Praha, 226 s.
- HORAK, S. (2010): Střední Asie v proměnách času. In: *Geografické rozhledy*, vol. 19, č. 5, s. 9–11.
- HUG, A. (2010): Kazakhstan at a Crossroads: Governance, Corruption & International Investment. The Foreign Policy Centre. 20 s.
- CHYNYBAEVA, R. (2015): Демографический ежегодник кыргызской республики 2010–2014. Národní statistický úřad Kyrgyzské republiky, Biškek. 20 s.
- IPEK, P. (2007): The role of oil and gas in Kazakhstan's foreign policy: Looking east or west? In: *Europe-Asia studies*, 59, č. 7, s. 1179 – 1199.
- ISSACS, R., (2010): „Papa“– Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, vol. 10, č. 3, 18 s.
- IVAKHNYUK, I. (2009): Russian Migration Policy and Its Impact on Human Development: Historical Perspective. Department of Population, Lomonosov Moscow State University, 87 s.
- JUNISBAI, B. (2010): A Tale of Two Kazakhstans: Sources of Political Cleavage and Conflict in the Post-Soviet Period. In: *Europe-Asia Studies*, vol. 62, č. 2, s. 235–269.
- KAISER, R. (1994): The Geography of Nationalism in Russia and the USSR. Princeton University Press, 496 s.
- KAVALSKI, E. (2016): Stable outside, fragile inside?: post-Soviet statehood in Central Asia. Routledge, 252 s.
- KOKAISL, P., PARGAČ J. (2006): Pástevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán. Univerzita Karlova, Praha, 184 s.

- KOKAISL, P., SAPARBEKOVA, J. A., MICHÁLEK, P. (2008): Kyrgyzstán a Kyrgyzové. ZČU, Plzeň, 309 s.
- LUONG, P. J. (2004): The transformation of Central Asia: States and societies from Soviet rule to independence. Cornell University Press, New York, 332 s.
- MACKINDER, H., J. (1904): The Geographical Pivot of History. The Geographical Journal, 23, č. 4, s. 421–437.
- MELVIN, M. (2004): Authoritarian Pathways in Central Asia: A Comparison of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic and Uzbekistan. In: Democracy and Pluralism in Muslim Eurasia, London, s. 119–142.
- NURLAN, T. (2004): Foreign direct investment in Kazakhstan. Diplomová práce. KDI School of Public Policy and Management. 95 s.
- PIPES, R. (1997): The Formation of the Soviet Union: Communism and Nationalism. Harvard University Press, 365 s.
- PIPES, R. (1998): Dějiny ruské revoluce. Argo, Praha, 398 s.
- POE, M. (2006): The Russian Moment in World History. Princeton University Press, 136 s.
- POMFRET, R. (2006): The Central Asian economies since independence. Princeton University Press, USA, č. 10, 233 s.
- ROSS, M., L. (1999): The Political Economy of the Resource Curse. World Politics, vol. 51, č. 2, s. 297–322.
- ROY, O. (2000): The New Central Asia: The Creation of Nations. New York University press, New York, 222 s.
- SHATZ, E. (2009): The Soft Authoritarian Tool Kit Agenda: Setting Power in Kazakhstan and Kyrgyzstan. Comparative Politics, New York, 41, č. 2, s. 203–222.
- SCHMIDT, M., SAGYNBEKOVA, L. (2008): Migration past and present: changing patterns in Kyrgyzstan. Central Asian Survey, vol. 27, č. 2, s. 111–127.
- SCHULER, M. (2007): Migration Patterns of the Population in Kyrgyzstan. Espace populations sociétés, č. 1, s. 73–89.
- WACHTEL, A., B. (2013): Kyrgyzstan between democratization and ethnic intolerance. Nationalities Papers, vol. 41, č. 6, s. 971–986.

ZARDYKHAN, Z. (2002): Kazakhstan and Central Asia: Regional perspectives. Central Asian Survey, vol. 21, č. 2, s. 167–183.

8.2.Elektronické zdroje

BEHLES, C. (2012): Political and Identity Development in Kyrgyzstan: 2001–2011. In: MELA Notes, vol. 85, s. 54–65.

Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23392492>

ČSÚ. (2017): Hrubý domácí produkt (HDP).

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produkt_-hdp-.

INTERNATIONAL MONETARY FUND. (2015): World Economic Outlook Database, April 2016. Dostupné z: <http://www.imf.org/external>.

THE WORLD FACTBOOK. (2015): Central Asia.

Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_cas.html.

TRILLING, D. (2014): With Russia Building New Spaceport, Will It Need Kazakhstan's Baikonur? Dostupné z: <http://www.eurasianet.org/node/70926>.

UN (United Nations) Population Division. (2014): World Population Prospects: The 2014 Revision. Classification of countries by major area and region of the world.

Dostupné z: <http://www.unep.org/tunza/tunzachildren/downloads/country-Classification.pdf>.

8.3.Zdroje dat

AGENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ON STATISTICS. Oficiální statistický úřad Kazachstánu. Dostupné z: <http://www.stat.gov.kz>.

CATO INSTITUTE. Human Freedom Index. Dostupné z: <http://www.cato.org/human-freedom-index>.

CIS STAT (Statistický úřad SNS). Vnitrostátní statistická data ze zemí SNS. Dostupné z: <http://www.cisstat.com/eng/>.

DEMOSCOPE WEEKLY. Data shromažďovaná ústavem demografie při univerzitě "Высшая школа экономики". Dostupné z: <http://demoscope.ru/weekly/ssp/census.php?cy=6>.

DIVA-GIS. Geodetická data - Download data by country: Kazakhstan, Kyrgyzstan. Administrativní jednotky států. Dostupná z: <http://www.diva-gis.org/gdata>.

FRED ECONOMIC DATA. Ekonomická data poskytovaná Federal Reserve bank of St. Louis. Dostupné z: <https://fred.stlouisfed.org>.

NATIONAL STATISTICAL COMMITTEE OF THE KYRGYZ REPUBLIC. Oficiální statistický úřad Kyrgyzstánu. Dostupné z: <http://stat.kg>.

STATISTA. Statistický portál poskytující více než 18000 zdrojů a studií. Vývoj cen zlata na světových trzích. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/>.

UNDP. Rozvojový program OSN. Dostupné z: <http://www.undp.org/>.

WORLD DATA BANK. Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/>.

FREEDOMHOUSE. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>.

THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. Dostupné z: <http://www.eiu.com/>.

8.4.Použitý software

ADOBE, 2011. Photoshop CS5. Version 12. 1. San Jose: Adobe Systems Incorporated.

ESRI, 2010. ArcGIS . Version 10. 1. Redlands: ESRI.

MICROSOFT, 2007. Microsoft Office 2007. Redmond: Microsoft Corporation.

9. Seznam mapových příloh

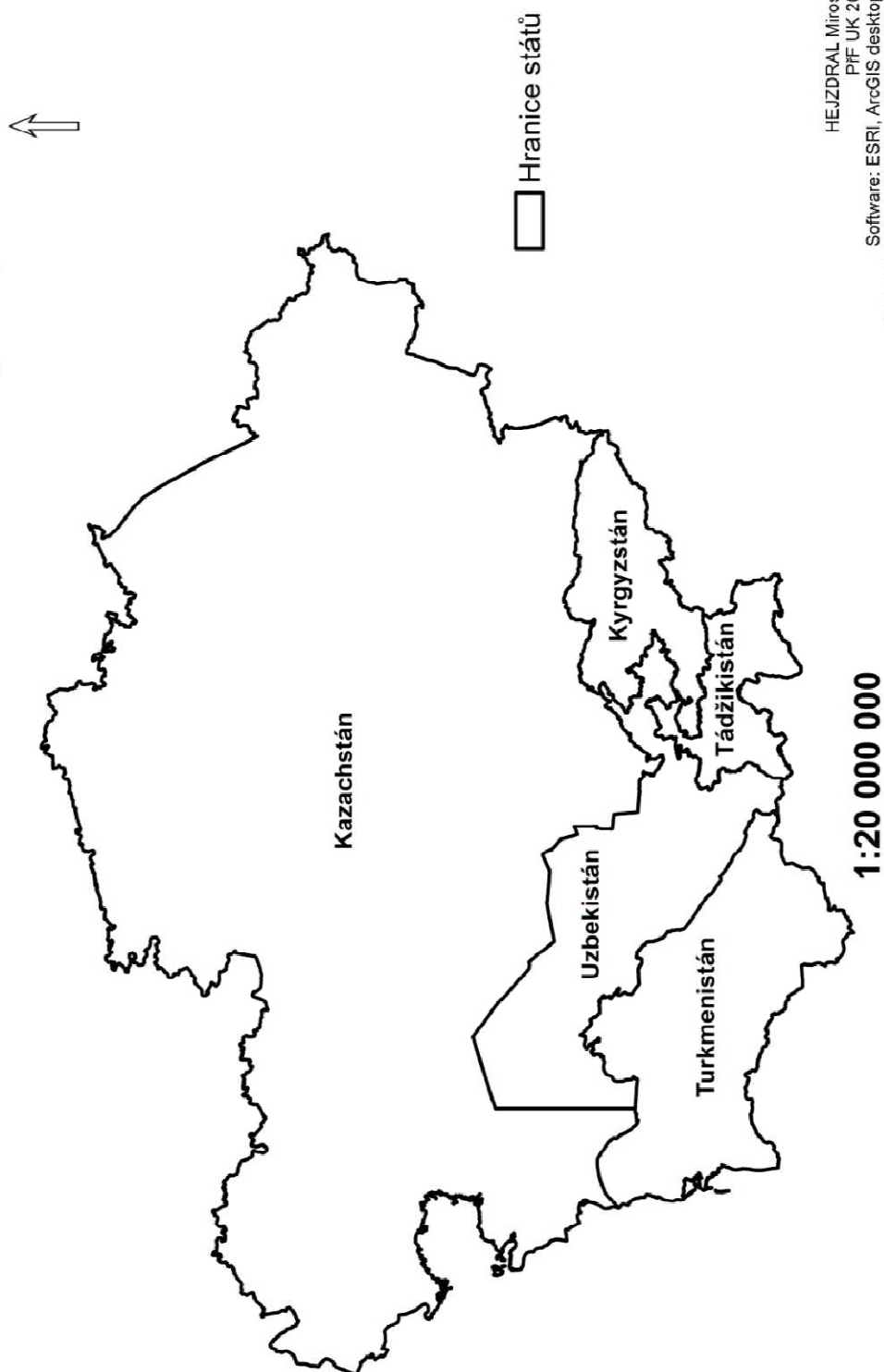
Vymezení regionu Střední Asie

Administrativní členění Kyrgyzstánu a Kazachstánu

Relativní zastoupení Rusů v oblastech v Kazachstánu v roce 2016

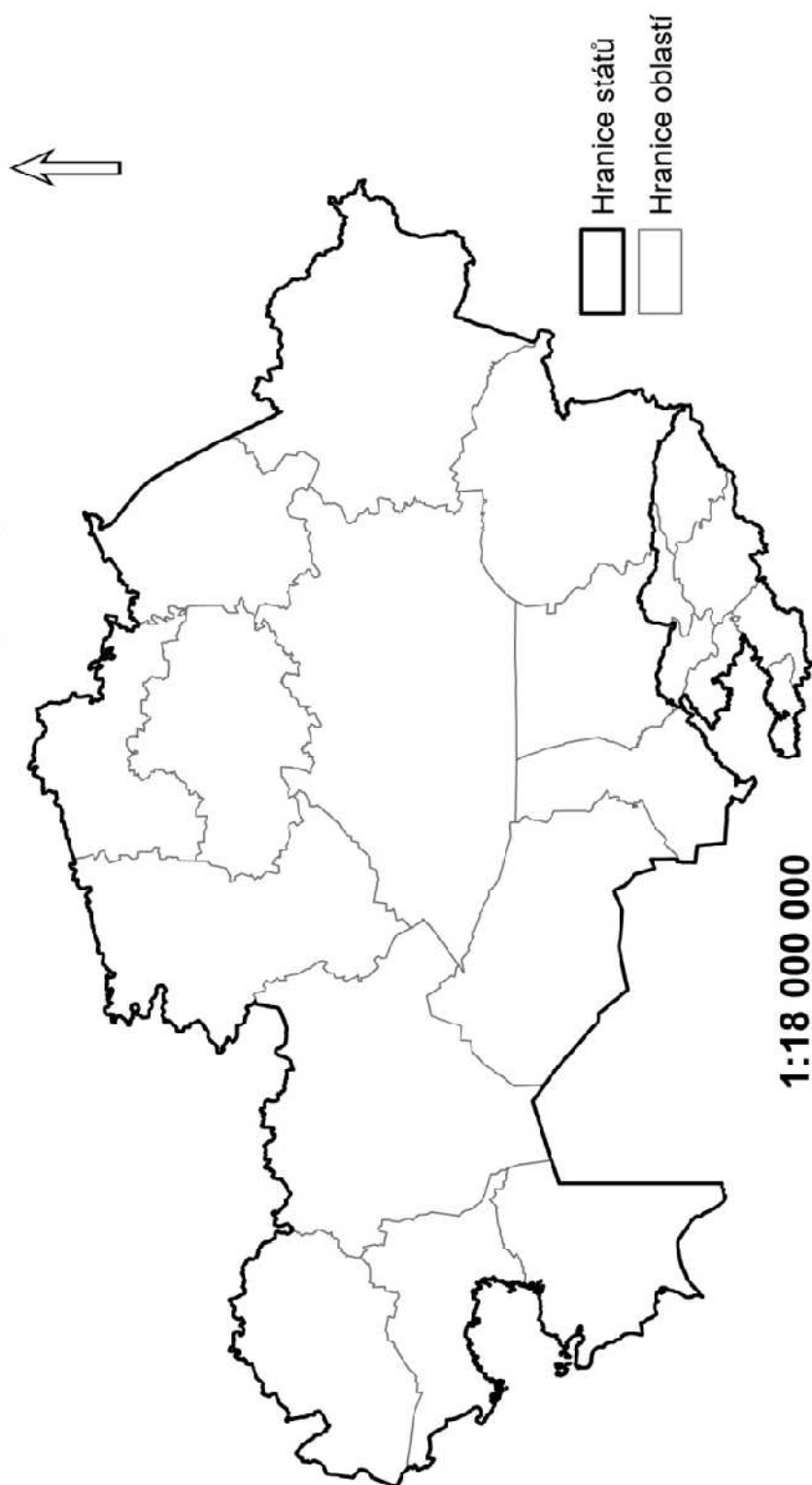
Relativní zastoupení Rusů v oblastech v Kyrgyzstánu v roce 2009

VYMEZENÍ REGIONU STŘEDNÍ ASIE (2016)

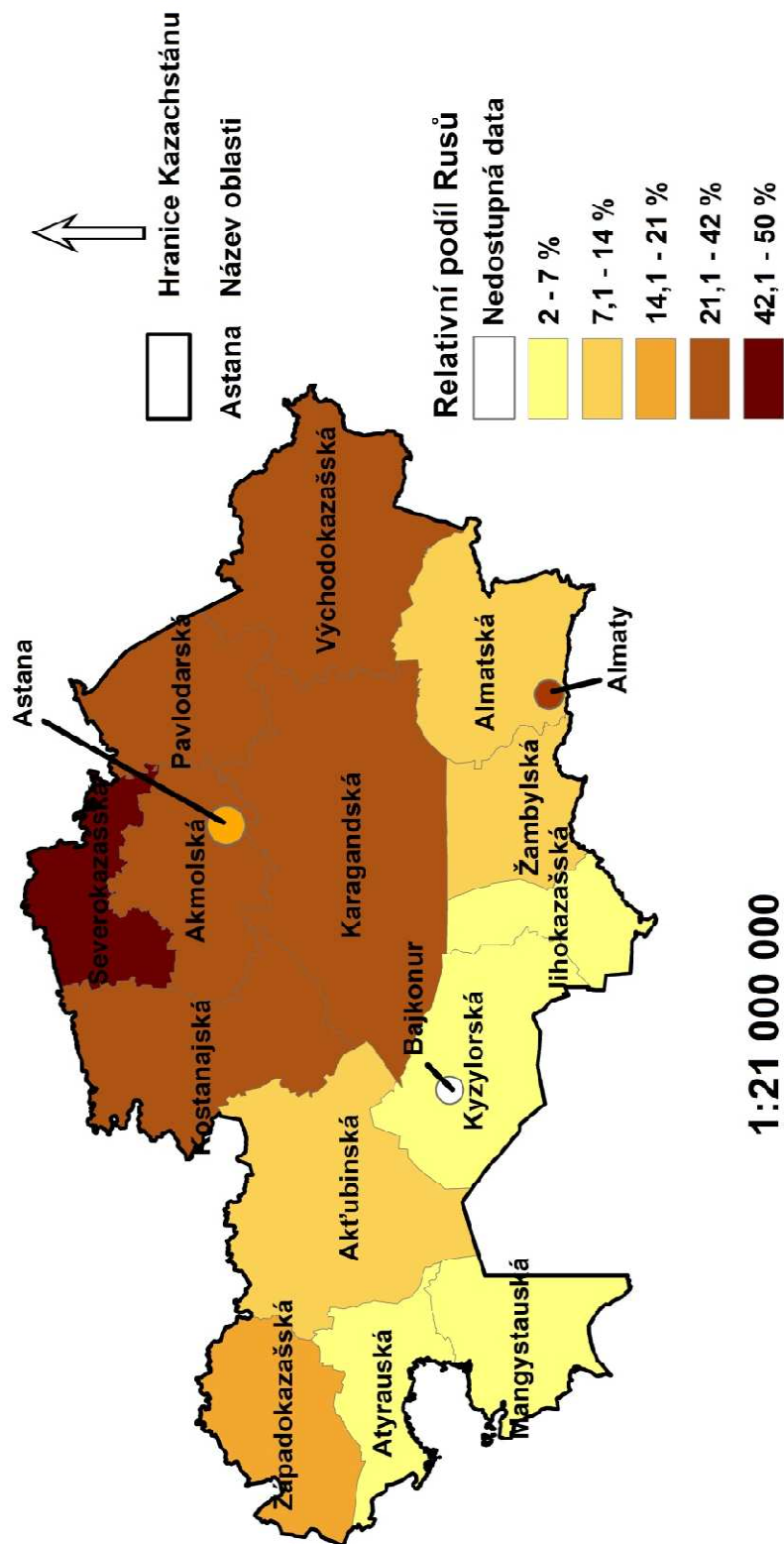
HEJZDRAL Miroslav,
PIF UK 2016,
Software: ESRI, ArcGIS desktop 10
Souřadnicový systém: Mercatorovo zobrazení
Zdroje: DIVA-GIS, Geodetická data
dostupná z: <http://www.diva-gis.org/gdata>, 2016.

ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ KAZACHSTÁNU A KYRGYZSTÁNU PODLE OBLASTÍ (2016)

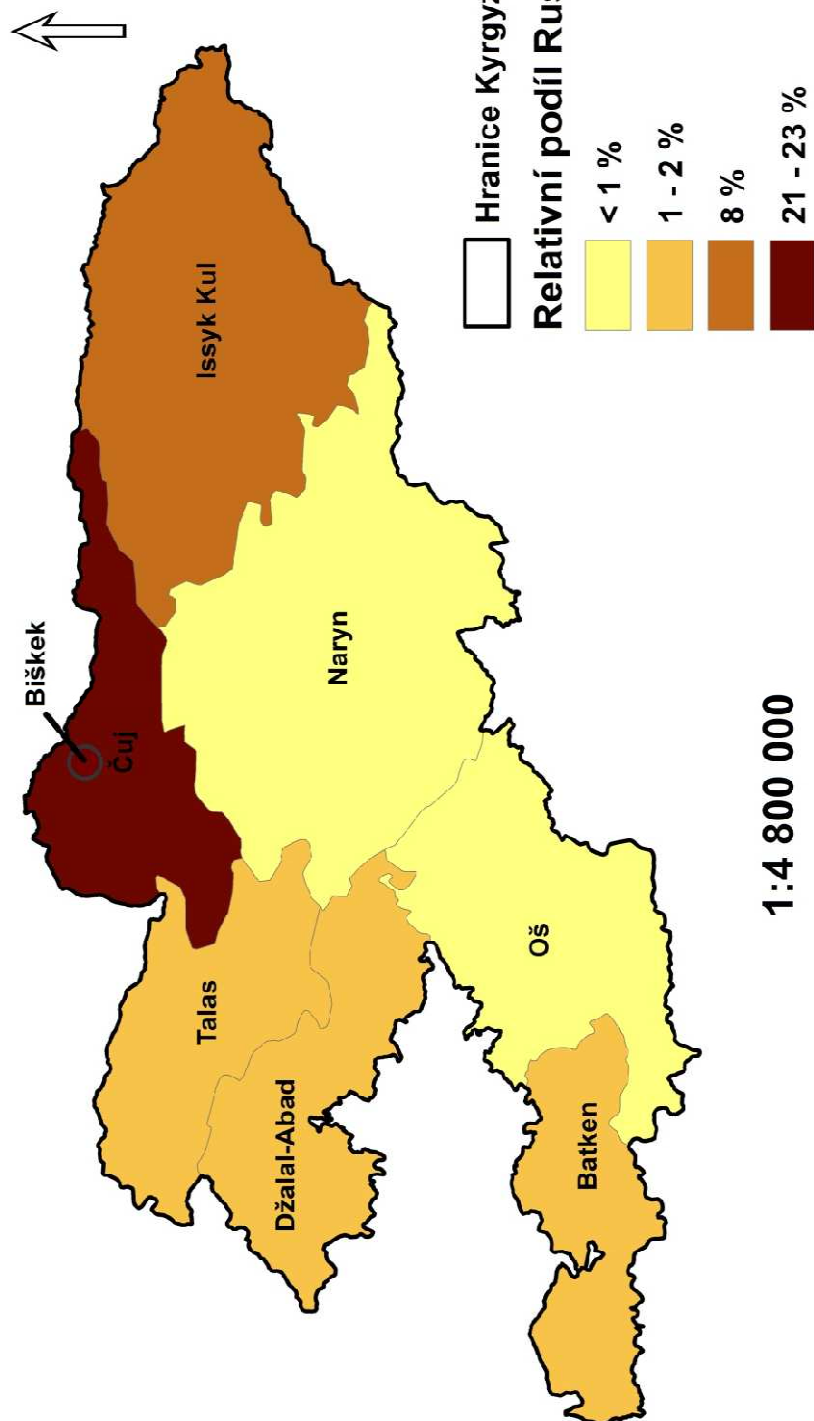
HEJZDRAL Miroslav,
PiF JK 2016,
Software: ESRI, ArcGIS desktop 10
Souřadnicový systém: Mercatorovo zobrazení
Zdroje: DIVA-GIS, Geodetická data
dostupná z <http://www.diva-gis.org/gdata>, 2016.

Relativní zastoupení Rusů v populaci Kazachstánu (2016)

HEJZDRAL Miroslav,
PřF UK 2017,
Software: ESRI, ArcGIS desktop 10
Souřadnicový systém: Mercatorovo zobrazení
Zdroje: DIVA-GIS. Geodetická data - Download data by country: Kazakhstan, Kyrgyzstan. Administrativní jednotky států. Dostupná z: <http://www.diva-gis.org/gdata>.
AGENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ON STATISTICS. Oficiální statistický úřad Kazachstánu. Dostupné z: <http://www.stat.gov.kz>.

Relativní zastoupení Rusů v populaci Kyrgyzstánu (2009)

HEJZDRAL Viroslav,
PřF UK 2017,
Software: ESRI, ArcGIS desktop 10
Souřadnicový systém: Mercatorovo zobrazení
Zdroje: DIVA-GIS. Geodetická data - Download data by country: Kazakhstan, Kyrgyzstan. Administrativní jednotky států. Dostupná z: <http://www.diva-gis.org/gdata>.
AGENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ON STATISTICS. Oficiální statistický úřad Kazachstánu. Dostupné z: <http://www.stat.gov.kz>.